

**Illustrissimi Marchionis Scipionis Maffei Historia
Theologica Dogmatum Et Opinionum De Divina Gratia,
Libero Arbitrio Et Prædestinatione**

Maffei, Scipione

Francofurti ad Mœnum & Moguntiae, 1756

Liber IX. Quo exhibetur Systema, & corpus Augustiniani dogmatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95061](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95061)

HISTORIAE THEOLOGICAE

LIBER IX.

Quo exhibetur Systema, & Corpus Augustiniani Dogmatis.

TANDEM aliquando tempus est, ut subducentem se quasi nobis in manus sumamus insignem gratiae Doctorem, communemque orthodoxorum hoc in argumento Magistrum Augustinum. Distulimus id haecenus, ne relationem exitumque Semipelagianorum, quibuscum ipse extremis vitae annis confligit, abrumpere-mus. Videri sane possit permittere Pelagii haeresin voluisse Divina Providentia; atque eodem simul tempore insignem hunc Sanctum Ecclesiae impertiri, ut gratiae suae mysteria ex parte haecenus obvoluta, plane demum detegerentur; explicarenturque in materia adeo sublimi nodi illi, qui ab auctorum hominum malitia aut intricati eum usque in diem fuerant, aut ad mundi usque finem poruissent intricari. Oportet autem in exponendis Patris huius sensis aliam ab ea, quam haecenus tenuimus, viam insistere: quandoquidem ex anterioribus, qui his de rebus per transennam ut plurimum locuti sunt, nullo ferè defectu loca omnia prolixè recensuimus; quae quidem ad huiusmodi materiam spectarent. At non ita faciemus in Augustino. Cum enim ipse his de rebus non minus quam triginta libros contexuerit; plurimumque etiam de illis differuerit in Epistolis, Sermonibus, Commentariis in Scripturam, & quaestionibus sibi propositis, ingens consarcinaremus volumen, si loca haec omnia vellemus recitare. Forèque id tantò magis supervacaneum, quòd non tribus modò, aut quatuor, sed quandoque centum amplius vicibus eandem conveniret doctrinam, eandemque sententiam Lectori obtrudere. Accedit, quòd aliis hoc in argumento non ex instituto scribere, nec Tractatus componere aggressis, satis habuerimus sparsas illorum hanc illac sententias citra magnam ordinis curam referre. Cum autem Augustinus Quaestiones has, ad refellendos adversarios, uberrimè tractaverit, exhaustaeque, & si methodum scholasticam securus non sit, potest tamen ex ejus libris, accedente industria colligi consentiens systema, atque integrum ritèque coordinatum corpus doctrinae. Mirati sanè non rarò fuimus, tot reperiri homines, qui id fieri posse negent ob causas tanti Viri sapientiae ac nomini injurias. Neque possumus non monere, Augustini nos senten-

tias tribus prioribus libris magnà jamtum ex parte cognoscendas praeuisse, quando ejus in Scripturam Commentationes retulimus. Quo fiet, ut validissimas eorum, quae hic dicturi mox sumus, confirmationes reperturus ibidem sit, quilegendi sibi laborem sumpserit. Modò autem praecipua, quibus sententiam suam affixit, capita considerantes ordinatè proponemus; atque in 12. assertiones, aut si mavis, articulos ipsius dogmata partiemur; ab ea parte, quam ipse primum pertractavit, rebus nimirum ad liberum arbitrium pertinentibus initium ducturi.

I. A c primum quidem censuit Augustinus, fuisse à Deo hominem libero datum arbitrio. Fundamentum itaque suum posuit initio libri, quem scripsit ad Monachos Adrumetinos, ubi de illo & Divina egit gratia: *Revelavit nobis Deus per Scripturas suas Sanctas, esse in homine liberum voluntatis arbitrium.* Probat id multis locis Scripturae; & post adductum illud Ecclesiastici: *quod reliquerit hominem Deus in manu consilii sui, & quodsi voluerit, observabit mandata,* subjungit: *Ecce apertissimè videmus expressam humanæ voluntatis arbitrium.* Dicit eodem loco: *ipsa Divina praecepta homini non profutura; nisi haberet liberum voluntatis arbitrium; quo ea faciens ad promissa praeemia perveniret.* Dicit saepe in hoc libro, & aliis, non praeceptum nobis Deum, ut quae imponit, observemus, si liberum non haberemus ad ipsi parendum arbitrium; & quando jubetur, ut operentur homines, liberum eorum arbitrium conveniri. Gavissus fuit Sanctus, ex Sacrarum se Paginarum testimoniis eo in libro probasse, ad bene vivendum, & rectè agendum, esse in homine liberum voluntatis arbitrium.

2. EPISTOLA imà ad eosdem Monachos: *Obedientia nostra requiritur, quæ nulla potest esse sine libero arbitrio.* In altera: 3. *Considerate, Fratres! quia, si non esset liberum arbitrium, non diceretur: Rectos cursus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige.* In tribus illis libris, ubi fuse probavit, ex libero voluntatis arbitrio, quem admodum scribit in libris *Retract. mali originem duci*, idem saepe repetit principium. Contra Secundinum: *Cum verò homo ratione præditus Deum contumaci inobedientia deserit, per suum liberum arbitrium pec-*

*Datur libe-
rum in ho-
mine arbi-
trium.*

(1) de Grat. & lib. Arb. n. 2. (2) Ep. 214. n. 7. (3) Ep. 215. n. 5. Prov. IV. 6. (4) con. Sec. c. 19.

catis se involvit. In Actis contra Felicem, c. 8. Probavimus per Divinas Scripturas, esse liberum arbitrium; Deum autem esse liberi arbitrii justum judicem, remuneratorem fide-
lium, qui ei se subijciunt, sanarique cupiunt, condemnatorem superbiorum, atque impiorum. In Psalmum CI. n. 2. Si mihi non dedisset liberum arbitrium, non me sequeretur damnatio justa peccantem. In Tract. de Spir. & Lit. n. 7. Deus dedit homini liberum arbitrium; sine quo nec bene, nec male vivitur. Ibidem: Neque enim lex imple-
tur, nisi liberis arbitrio &c. Per liberum arbitrium justitiae dilectio . . . liberum arbitrium dicit: Voluntati Sacrificabo tibi. In libris Re-
tractationum bona, quae à Deo habemus omnia in grandia, exigua, & media dividens, docet: in mediis inveniri liberum arbitrium, quia & male illo uti possumus. Scribens contra duas Epistolas Pelagianorum ipsum in-
simulantium, quasi abolitam per primum hominis peccatum crederet libertatem, Nos, inquit, peccato Adæ arbitrium libe-
rum de hominum natura peritisse non dicimus. Advertit alibi: qui hanc veritatem nuga-
toris ratiocinationibus labefactare conantur, hos usque adde cecos esse, ut ne ista ipsa qui-
dem vana, atque sacrilega propria voluntate se dicere intelligant. Afferuit quoque: in animabus rationalibus potentissimum esse libe-
rum arbitrium.

II. Docuit secundo loco Augustinus, liberum arbitrium positum esse in faculta-
te sese determinandi; ejusque effectum consistere in eo, quod homo reipsa se per voluntatem determinet. Paulum interpreta-
rans docuit, non uti nobis Deum quasi la-
pidibus, qui non habent motum suum. Quis autem liberi arbitrii motus erit, si non est determinare, & statuere? hanc porro de-
terminationem voluntatis appellavit, uti & adhucdum fit, velle & nolle. Hinc dixit eodem loco: Quia vultis, utique agitis. Et sanè determinare se aliud non est, quam velle. Cum quis fluctuat, & pender ani-
mi, nondum se determinavit; ideoque non dicitur velle, aut nolle. Pars illa, quam Deus in determinatione ad bonum sibi vin-
dicat, non impedit, quominus voluntas nostra sit illa, quae nos determinat. Ipsam etiam determinationem nostram, cum sa-
lutaris est, ipsi debemus; ex quo tamen non inferitur, determinationem hanc no-
stram non esse. Velle enim & nolle propriae voluntatis est; atque à nobis liberi virtute arbitrii procedit, ut Author noster docet: Nam si volumus; est si volumus, non est.

Affirmat paulò post: necesse esse, ut, cum volumus, libero velimus arbitrio. Hinc de parvulis, quia nondum arbitrio voluntatis utuntur, dixit: Hoc nondum possunt velle, seu nolle. Ideoque monuit: Si volueris, noli, nolite &c. & innumerabilia talia V. T. loca nil ostendere, nisi liberum arbitrium volun-
tatis humanae; addens continuò, in No-
vi quoque Testamenti libris, cum similes occurrunt formulæ: noli hoc, & noli illud &c. & ubi voluntatis opus exigitur, satis liberum demonstrari arbitrium. Paulò antè in versiculum illum, sub initium Psalterii: In Lege Domini fuit voluntas ejus, notave-
rat, indicari, voluntate suâ hominem in Lege Dei consentire.

2. HABEMUS in Enchiridio: Procul dubio, si homo ejus ætatis est, ut ratione jam utatur non potest credere, sperare, diligere, nisi velit. In Comment. in Psalmos habemus: Quis non judicabit justam esse pœ-
nam, ut conversionem ad confusionem habeant, qui ad salutem habere noluerunt? Peniten-
tiam fructuose noluerunt agere. Nolunt modo habere compunctionem medicinalem: at postea habebunt penalem. Non attendantur illi qui eam ferre nolunt; fervant illam, qui volunt, & invenient, quàm sit levis. Omnis homo timuit, id est qui credere voluerunt. Noluit illa Jerusalem: velimus nos. Cum Christo Domino judicabunt, qui voluerunt esse, & verè fuerunt perfecti.

3. IN libro adversus Pelagianos: Cum gratiâ adjuvante Divinâ, sine peccato in hac vitâ possit homo esse, cur non sit, possem facillimè, ac veracissimè respondere, quia homines nolunt. Impiè viventes affirmat sic vivere, non quia non possunt; sed quia nolunt. De-
finivit in lib. Retr. voluntatem esse animi motum, cogente nullo. Respondens ad ob-
jecta à Semipelagianis, Quomodo, inquit, dicuntur negare liberum arbitrium, qui con-
fitentur omnem hominem, quisquis suo corde credit in Deum, non nisi suâ liberâ credere vo-
luntate? Agens de Esâvo, & quodam loco Geneseos in Sermonem aliquo observat, nè tolleret liberum arbitrium, adjecisse Deum voces, quas ita intelligendas declarat: Li-
berum tibi est, si volueris converti. In plu-
ribus Epistolis habemus, quod iusta vita, cum volumus, adsit: quia eam ipsamplendè velle justitia est; nec plus aliquid perficienda justitia, quàm perfectam voluntatem requi-
rat; hoc est talem, quæ planè se, magnò-
que animo determinet.

4. CONTRA Faustum: Homo autem potest peccare, & Deum negare; sed, si nolit,

Arbitrium habet facultatem se determinandi.

* perperam in editis: quia vivitis.

(1) ad Bonif. l. 2. c. 5. (2) de Quant. animæ. c. 36. (3) de Moribus Manich. l. 2. n. 9. (4) Serm. 156. n. 13. (5) de Gr. & lib. Arb. n. 5. (6) de Civ. D. l. 5. c. 10. (7) de Gr. & lib. Arb. c. 2. (8) Ench. c. 32. (9) In Ps. VI. n. 13. in Ps. XXXV. n. 5. in Ps. XXXVIII. n. 20. in Ps. LIX. n. 8. in Ps. LXIII. n. 16. in Ps. XC. Ser. 1. n. 5. n. 10. (10) de Pecc. mer. l. 2. n. 26. (11) in Ps. XXXV. n. 1. (12) Retr. l. 1. c. 15. v. Op. imp. l. 5. c. 60. Ep. 217. n. 23. (13) Ep. 127. n. 5. (14) con. Faust. l. 22.

non facit. Et postea: Si ergo noluerunt, voluntatis crimen est, non necessitatis. Contra Felicem probat, esse liberum arbitrium, atque inde peccare quemcunque, si velit; non peccare, si nolit.¹ Et qui legem servare non vult, in hujus potestate esse, si velit.² Agens de libertate,³ Quid enim, ait, tam involuntate, quam ipsa voluntas est? Quando Deus castigat, nunquid videtur dicere:⁴ Cur non ad eam rem usus es libera voluntate, ad quam tibi eam dedi, hoc est ad recte faciendum? Alibi:⁵ Non est, cui recte imputetur, (peccatum) nisi volenti. Item:⁶ Per propriam voluntatem; sine qua nullum vitae propriae potest esse peccatum. In verba illa Epistolae Joannae: Omnis, qui sperat in ipso, castificat, vel uti habet vulgata: sanctificat seipsum; hanc facit animadversionem:⁷ Videte, quemadmodum, non absulit liberum arbitrium, ut diceret: castificat seipsum. Quis nos castificat, nisi Deus? sed Deus te nolentem non castificat. Ergo, quod adjungis voluntatem tuam Domino, castificas teipsum.

5. In libris de Civit. ponit, duos aequaliter & animo, & corpore comparatos eandem pulchritudinem conspiciari unum ad voluptatem inclinare illicitam; alterum⁸ in voluntate pudicâ stabilem perseverare. Quenam hujus, inquit, discriminis causa est, nisi unum voluisse; alterum noluisse à castitate deficere? Observari meretur, quod eodem capite iisdem vocabulis velle, & voluntas exponat liberum arbitrium Angelorum; quodque hujus se virtute determinarint. Causa lapsus in reprobis fuit, quod noluerint custodire fortitudinem suam. Et postea: Hujus porro malae voluntatis causa efficiens si quaeratur, nihil invenitur. Quid est enim, quod facit voluntatem malam, cum ipsa faciat opus malum? paucisque interjectis repetit: Ideo inter Angelos factum fuisse schisma, quod hi in eadem voluntate bonâ manserunt; illi ab eâ deficiendo mutati sunt, malâ scilicet voluntate, hoc ipso, quod à bonâ defecerunt; à quâ non defecissent, si utique nolissent.⁹ Itâ inferius: Deus¹⁰ liberum arbitrium eidem intellectuâli naturae tribuit tale, ut, si vellet, defereverit Deum. Docet quoque hic, quod cum eodem libero arbitrio etiam hominem condiderit. In lib. de Corr. & Grat. eodem vocabulo exprimit liberum arbitrium Adâe; ejusque facultatem se determinandi.¹¹ Sed qui noluit permanere, profecto ejus culpa est; cujus meritum fuisset, si permanere voluisset; sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis

per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi. Certi magis hinc credimur, D. Augustinum, cum hominibus volendi tribuit facultatem, intelligere facultatem se determinandi: quandoquidem pluribus in locis eodem modo declarat Angelorum, & Adâe arbitrium ante peccatum; quo tempore nondum infestatus à concupiscentiâ tam¹² libera erat voluntatis, ut resistentem sibi carnem nullo certamine pateretur; nec aliquid omnino ex aliqua cupiditate sentiret, quod nollet. Docentem pluribus locis videbimus debilitatum quidem post peccatum fuisse arbitrium: non tamen extinctum, nec propriâ sibi facultate spoliatum. Prætermittendum non est effatum, quod habetur de quæst. 83.¹³ Moveri per se animam sentit, qui sentit in se esse voluntatem. Nam si volumus, non aliud à nobis vult; & iste motus animae spontaneus est. Tricabatur Julianus:¹⁴ Exoriri quidem hominis voluntatem; sed non de libero ejus arbitrio; de quâ propositione dixit S. Doctor, inventiri ea non posse solidiorum.¹⁵ Ex ipsius mente¹⁶ sedes Dei, si vis, tu es. Ideoque inter specialia Dei attributa retulit, quod sit voluntatum bonarum adiutor, & remunerator; malarum autem relictor, & damnator.

6. Hæc sese determinandi, secumque quid constituendi facultas, quam humano inesse arbitrio censuit D. Augustinus, sæpenumero ab ipso aliis quoque modis expressa fuit; nimirum per nomen potestatis, item per τὸ εἶναι, aut habere in potestate. Quod hæc phrasi & vocabulo istud intellexerit, apparet potissimum, ubi in retractionibus declarat:¹⁷ Non esse in potestate nostrâ, nisi quod, cum volumus, fit, ubi prius & maximum est ipsum velle. Item: In potestate nostrâ non esse, nisi quod nostram sequitur voluntatem. Apparet idem, cum dicit:¹⁸ Hanc dicimus potestatem, ubi voluntati adjacet facultas faciendi, unde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod, si vult, facit; si non vult, non facit. Scribens de libero arbitrio,¹⁹ docet: Nihil tam esse in nostrâ potestate, quam ipsa voluntas est. Cohortatus fuit ad virginitatem dicens²⁰ potestatem habentes vestrae voluntatis. Commentarium scribens in Psalmos affirmat,²¹ habere nos in potestate, ut non faciamus iniquitatem.²² Dedit Deum hominibus potestatem faciendi, quod bonum est, & non faciendi, quod malum est.²³ Non fuisse in potestate tuâ, ut non nascereris ex Adam: esse

(1) Ad. con. Fel. l. 2. c. 3. (2) ibid. c. 5. (3) de lib. Arb. l. 12. c. 12. (4) l. 2. c. 1. (5) l. 3. c. 17. (6) de Pecc. mer. l. 1. n. 64. (7) In Ep. Joan. tract. 4. n. 7. (8) Civ. D. l. 12. c. 6. (9) l. 12. c. 9. (10) l. 22. c. 1. (11) de Corr. & Gr. c. 11. (12) Op. imp. l. 6. c. 14. (13) de Quæst. 83. qu. 8. (14) Op. imp. l. 5. c. 26. (15) quid insanius dici potest? (16) Serm. 53. n. 7. (17) De Civ. D. l. 14. c. 26. (18) de Spir. & Lit. c. 31. (19) de Gr. & lib. Arb. l. 3. c. 2. (20) de Sanct. Virg. c. 30. (21) in Pl. XLVIII. Serm. 1. n. 6. (22) in Pl. LXI. n. 23. (23) in Pl. LXX. Serm. 1. n. 2.

in potestate tuâ, ut credas in Christum. ¹ In potestate habes; junge cor tuum aeternitati Dei, & cum illo aeternus eris. ² In potestate tuâ est, quomodo (in figurâ iusti, an iniusti) expectes venturum Christum. In Sermonem quodam affirmat: ³ Non esse in hominis potestate, quo exitu hanc vitam finiat; sed esse in hominis potestate, quomodo vivat. Pluribus item locis, esse in nostrâ potestate, consequi salutem. Declarat alibi, in potestate nostrâ esse quidquid voluntarium est. ⁴ Qui tamen defectus, quoniam est voluntarius in nostrâ est potestate. Contra Faustum innuit, in potestate nostrâ esse id, quod pender ex voluntate: ⁵ Sive autem iniquitas, sive iustitia, nisi esset in voluntate, non esset in potestate; porro si in potestate non esset, nullum premium, nulla pena iusta esset. Contra Adimantum exponit, ⁶ in potestate nostrâ ab ipso Deo esse possum, filios Dei fieri. Eadem formulâ exposuit Augustinus facultatem Adæ ante peccatum libero arbitrio, atque ad iuste vivendum potestate liberâ constituti. ⁷ Ex omnibus his locis discimus, censuisse Augustinum, facultatem se pro libitu determinandi de libertatis esse essentia.

7. EADEM etiam significata non rarò ab ipso fuit, cum dixit: Nostrum esse converti, mutari, preparare cor, corrigere illud, & erigere. Ad omnia hæc sæpe excitat, atque in omnibus suis Operibus nos cohortatur. Ex quo conficitur, credidisse ipsum, quòd in nostrâ sit potestate illud vel amplecti, vel non amplecti. ⁸ Si convertamur nos, auferitur ira, præbetur gratia. ⁹ Illi, qui se convertunt ad Dominum, de mortuis reviviscunt. ¹⁰ Tu, qui nolui in hac vitâ corrigere cor tuum, & te ad dexteram preparare eris ad sinistram. ¹¹ Conversus est ille, ait Dominus, ad puniendum peccatum suum; convertar & ego ad eum liberandum. ¹² Non tibi obstat peccatum patris tui, si te mutaveris; immo nè ipsi quidem obstat, si se mutaverit. ¹³ Futuræ vitæ corda preparare debemus; & plura huiusmodi.

8. SÆPISIME etiam repetit, penes nos esse, assensum præbere; quæ vox accuratius adhuc exprimitur per τὸ determinare. Statuit itaque: ¹⁴ Non esse peccatum, nisi prævum liberæ voluntatis assensum. Afferuit: ¹⁵ Animam rationalem voluntatis arbitrio vel consentire iustis, vel non consentire. Quid est credere, inquit, nisi consentire verum esse, quod dicitur? consensio autem utique volentis

est: ergo fides in potestate est. Scribens in Evangelium S. Joannis: ¹⁷ Dejecit te Dominus non vi, non impulsu; sed voluntate tuâ: si enim malo non consentire, staves, illuminatus maneres. In Psalmum VII. ¹⁸ Qui nos fecit, voluit, in nostrâ esse potestate diabolo consentire. Ità & de Adamo: ¹⁹ Erat in ejus potestate seductori non consentire. Iterum Commentario in Psalmos: ²⁰ Cum tibi suboritur res quædam illicita, noli inhærere cogitatione, noli consentire! hoc est, noli tuâ te voluntate determinare ad malum! Alibi: ²¹ Si peccavi, ego peccavi; quare? quia cum libero arbitrio me creavit Deus: hoc autem unde novit? quia ego persuadenti consensi. Docet præterea: ²² Duas esse origines peccatorum, unam spontaneam cogitatione, aliam persuasionem alterius utrumque voluntarium esse quidem; nam ... dum quis consentit, male suadenti, non utique nisi voluntas consentit. In Sermonem quodam contra Pelagianos, in Epistolam ad Ephes. ²³ Petit ergo eos, ut non infirmetur, quod non faceret, nisi eorum vellet excitare voluntatem. Si enim responderent, quid nos petis, quod in potestate non habemus? nunquid non videretur sibi iustum reddidisse responsum? & tamen Apostolus, nisi sciret esse in eis voluntatis propriæ consensionem; ubi & ipsi aliquid agerent, non diceret, peto. Alio loco: ²⁴ Et illud meum est, (quod concupisco) & quod ei non consentio, meum est. Igitur juxta Augustinum æquè meum esse videretur non consentire, quàm propendere ad malum. Contra eum, qui vim sibi à concupiscentiâ factam obtendit, ita argumentatur: ²⁵ Multum fallitur homo, qui consentiens concupiscentiæ carnis suæ, & quod desiderat, decernens facere, & statuens, putat sibi adhuc esse dicendum: Non ego operor illud, etiamsi oderit, quia consentit. Simul enim est utrumque; & ipse odit, quia malum esse novit, & ipse facit, quia facere statuit. Quibus obsecro verbis, quibus loquendi formulis clariùs, & energicè magis exponere potuisset opinionem suam de liberâ aliquid statuendi, & se determinandi facultate, quæ inest voluntati?

III. TERTIUM porro caput, in quo suam fundavit doctrinam Augustinus, est, quòd per facultatem se determinandi, quæ liberum arbitrium constituit, intelligatur, quemadmodum in antiquis etiam Patribus perpetuò vidimus, potestas determinandi se ad alterutrum ex duobus contrariis; hoc est ad consensum & dissensum; ad bonum, vel malum. Non quidem, quasi unquam

Arbitrium
habet pote-
statem se
determi-
nandi ad
alterutrum
ex duobus
oppositis.

(1) in Pf. XCI. n. 8. (2) in Pf. XCVII. n. 9. (3) Serm. 306. c. 2. (4) de lib. Arb. l. 3. c. 20. (5) cont. Faust. l. 22. c. 77. (6) cont. Adim. c. 5. (7) de Nat. & Gr. c. 43. (8) in Pf. XLVII. n. 20. (9) in Pf. CXIX. n. 5. (10) in Pf. LXIII. n. 19. (11) in Pf. LXXXIV. n. 14. (12) n. 7. (13) in Pf. CXLVII. n. 3. (14) de Gen. ad lit. imperf. c. 1. (15) de Gen. ad lit. l. 9. n. 25. (16) de Spir. & Lit. c. 31. (17) in Joan. Tr. 2. n. 8. (18) in Pf. VII. n. 19. (19) Act. cum Fel. l. 2. c. 6. (20) in Pf. CIII. Serm. 4. n. 6. (21) in Pf. XXXI. n. 15. (22) de lib. Arb. l. 3. c. 10. (23) Serm. 165. n. 1. (24) Serm. 10. n. 3. (25) de Nupt. & Conc. l. 1. c. 28.

possit ad bonum suâ se virtute determinare; quia malum suum est, bonum autem semper est Dei: Verum de hoc postea. Atque hæc Sancti nostri opinio elucet ex locis, quos hæcenus retulimus. Aliostamen adhuc proferemus, in quibus utriusque facultas simul exprimatur. Liqueat id primum ex definitione liberi arbitrii, vel eruditâ potius descriptione, quam dedit: *Liberum arbitrium naturaliter attributum à Creatore animæ rationali illa media vis est, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinare ad infidelitatem potest.* Ita in alio Opere adversus Pelagianos: *Voluntatis arbitrium, quod buc, atque illuc liberum flectitur, illis accenset bonis naturalibus, quibus & malè uti malus potest.*² Disputans contra illos, qui duo statuiebant animarum genera, quod³ in deliberando nunc in malam partem, nunc in bonam mutet offensio; cur non magis, inquit, hoc signum est unius animæ, quæ liberâ voluntate buc & buc ferri, hinc & hinc referri potest? Id quod postea exponit de electione ad bonum, aut inclinatione in malum. Clarius multo in lib. de Corr. & Gr.⁴ *Liberum itaque arbitrium & ad malum, & ad bonum faciendum confitendum est, nos habere.*

2. In lib. de Spir. & Lit.⁵ affirmat: *Neminem habere in potestate, quid ei veniat in mentem; sed consentire, vel dissentire, propriæ voluntatis esse.* De Civ. Dei asserit: *Tametsi pudicus carnem suam non habeat in potestate; habere tamen ipsum, quid annuat mente, vel renuat.* In Psalmos: *Satanas autem non cogit invitum: in tuâ potestate est consentire, aut non consentire.* Contra Faustum: *Quanto melius... in utroque... motu animi liberâ voluntate uteretur!* Eodem libro: *Sive autem iustitia, sive iniquitas, nisi esset in voluntate, non esset in potestate.* Porro si in potestate non esset, nullum præmium, nulla pena iusta esset. Pertractatâ quâpiam quæstione concludit: *Est igitur & peccatum & rectè factum in libero voluntatis arbitrio.* In Epistolâ Joannis: *Ergo si vult, crescit; si vult, decrescit.* In Enchiridio ita ait constitutum esse hominem, *ut & benè velle possit, & malè (nec gratis, si bene; nec impune, si malè.* Alibi comparat arbitrium supremo Exercitûs Imperatori, qui omnia suo arbitratu, ac despoticè moderatur.¹³ *In unoquoque hominum intus est Imperator, in corde sedet: si bonus, bona jubet, bona fiunt.... In tuo autem arbitrio Deus esse voluit, cui pares locum, Deo, an diabolo: cum paraveris, qui possidebit, ipse imperabit.*

3. In variis libris, multisque lucubrationibus suis tractat, aut obiter attingit, adhibendas esse exhortationes, & reprehensiones in iis, quæ probam vitam, & salutem spectant; ex quo patet suppositum se ipsum, quod unusquisque aut ad bonum, aut ad malum se valeat determinare. Quo libro liberum arbitrium, & gratiam exponit, multa congerit ex SS. Literis, quibus exprimitur facultas ad contraria. v. c. ex Ecclesiastico: *Apponit tibi ignem & aquam, ad quodcumque volueris, extendere manum tuam. In conspectu vitæ, & mors; & quodcumque placuerit, dabitur ei.* In annotationibus in Jobum hoc habere enunciatum: *In voluntate cuiusque est, utrum tenebræ sit, an lux.* Agens de Religione: *Sed quia in hac arca pro voluntate quisque vel palea, vel frumentum est.* Declarat in quodam Sermone, bonos esse frumentum, & paleam carnales; inter veras autem paleas, & homines carnales hoc interesse, *quod his dedit Deus liberum arbitrium; & si vult homo, heri fuerit palea; hodie fiat frumentum: si à verbo Dei se avertat, hodie fiat palea.* Demum advertit, non esse quærendum, nisi quales inveniat ultima ventilatio. In Actis contra Felicem ad verba Salvatoris apud S. Marcum, quod arbor faciat & fructus bonos, & malos, affirmat: *Habere unumquemque in voluntate, aut eligere, quæ bona sunt; & esse arborem bonam, aut eligere, quæ mala sunt, & esse arborem malam.* Et reperit: *Hoc ergo Dominus dicens aut facite illud, aut illud, ostendit, esse in potestate, quid facerent.*

4. NEQUE ad hunc finem in hoc tantum loco vocabulum eligere adhibuit fuit ab Augustino, sed in aliis sexcentis. Quo vel maxime demonstrat, existimare se, quod possit homo & ad unam, & ad aliam sese partem determinare: quandoquidem eligere idem valere, quod seligere inter unum & aliud; facere autem hoc non possit, nisi qui capere valet & hoc & illud. Atque inde est, quod D. Augustinus vocabulo hoc sæpe usus fuerit, ad indigitandum plenissimum Adæ arbitrium ante peccatum.¹⁹ *Magis Seducitori, quam Præceptorî obtemperare elegit.* Sic loquens de nobis Comment. in Ps.²⁰ *Benignitas ante te, iniquitas ante te; compara & elige.* Refert ibidem ex alio Psalmo: *Noluit intelligere, ut bene ageret; & subdit: Non enim dictum est, non potuit; sed noluit... clausit oculos à luce præsentis.* Deinde: *Nam vis nôsse, quam videat malus utrumque, & illud potius*

(1) de Spir. & Lit. c. 33. (2) de Pecc. mer. l. 2. c. 18. (3) de du. Anim. c. 13. (4) de Corr. & Gr. c. 1. (5) de Spir. & Lit. c. 34. (6) de Civ. D. l. 1. c. 18. (7) in Ps. XCI. n. 3. (8) con. Faust. l. 22. c. 22. (9) l. 22. c. 77. col. 498. (10) de Qu. 83. qu. 24. (11) Tract. 3. c. 1. (12) Enchir. c. 105. (13) in Ps. 148. n. 2. (14) de Gr. & lib. Arb. c. 2. (15) in Job. p. 677. (16) de ver. Rel. n. 10. (17) Serm. 252. c. 6. (18) Act. con. Fel. l. 2. c. 4. (19) Serm. 278. c. 2. (20) in Ps. LL. n. 10.

eligat, hinc se avertat? & mox: Ante te est aequitas, ante te est iniquitas: unam linguam habes; quod vis, eam vertis; quare ergo potius ad iniquitatem, & non ad aequitatem? In eodem opere: ¹ Et quidem nunc eligendi potestas adjacet: veniet tempus, quando tibi potestas deerit eligendi; cum jam Deus non amplius differet iudicium. Item: Duo tibi modò proposita sunt; elige, cum tempus est. ² De Civitate Dei: ³ Si tantum dominatur iniquitas, ut non innocentia; sed potius peccata eligantur. In Genesim: ⁴ Quoniam in hac vita corporis & iuste, & inique vivi potest; anima regit corpus ex eà conditione, ut, quod eligeret, hoc haberet; vel prævium de iustitia, vel de iniquitate supplicium. Contra Petilianum Donatistam. ⁵ Bene facere nemo potest, nisi elegerit; nisi amaverit; quod est in libera voluntate. Contra Fortunatum: ⁶ Si ergo impetratum est nobis, ut faciamus arborem aut bonam, aut malam, nostrum est eligere quod velimus.

5. LEGIMUS etiam in Augustino, accidisse ipsi, quod omnibus accidit, ut sentiret nimirum in se ipso libertatem indifferentiæ, quando scilicet anceps hærebat bonum inter, & malum. ⁷ Unum me esse sentio, utrumque considerantem, alterum eligentem; sed plerumque illud libet, hoc decet, quorum nos in medio positi fluctuamus. Demum adeò verum est, quod existimavit Augustinus, posse arbitrium nostrum sese huc vel illuc convertere, ut illud comparaverit cardini. ⁸ Motus autem, quos huc, atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostrâ posita potestate; neque laudandus, cum ad superiora, neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet; quasi quendam cardinem voluntatis. Quam similitudinem ne quis minùs propriam existimet, scire oportet portarum cardines apud veteres diversos fuisse à nostris. Axes enim parieti infixi non erant, quemadmodum illi, quos hodie cardines vocamus; sed erant lingule duæ aut ligneæ, vel ferreæ supra & infra postibus infixæ; quæ inferius limini, superius autem vecti transversò vel muro insertæ unà cum postibus vertebantur. Foramina, quibus superius & inferius inferebantur cardines, apparent adhuc in situ quodam Arenæ Veronenfis; quemadmodum observavit, qui nuperrimè scripsit de Amphitheatris. Hinc ortum est *εἰς τὸν* cardinis apud Latinos & *τὸς εἰς πόρτας* apud Græcos. Coronidem imponet animadversio, quæ sola poterat sufficere. Quod attinet ad liberum arbitrium, affirmavit S. Augustinus, commune sibi

fuisse dogma cum Pelagio, ⁹ neque unquam ipsi obmovit, cur profiteretur libertatem indifferentiæ secundum ideam libertatis toti humano generi communem? Affirmavit item pluribus in locis, non posse sine illo hominibus imputari peccatum. ¹⁰ Si libero & ad faciendum, & ad non faciendum motu animi carent... peccatum eorum tenere non possumus. Unam hic iure nostro adjungemus animadversionem. Quis demum homo ratione præditus, atque à partium studio alienus adduci possit, ut credat eum, qui toties, qui tot modis, tantòque cum conatu docet, tueretur, & declarat liberum arbitrium hominis, ejusque effecta, uti in omnibus suis scriptis facientem hactenus vidimus Augustinum, fovere animo opiniones ab hoc principio diversas; veræque libertati contrarias? Quis vel ex hoc solo non intelligit, illas ejus expressiones, ob quas nudè & verbottenùs spectatas quidam ipsi imputat, quòd voluntatem crediderit potentiam esse passivam, ut ipsius velle, consentire, & dissentire ipsius propriè non sit, quis, inquam, ex hoc solo non intelligit, debere omnes intelligi, & explicari, juxta, non contra illud theorema, quod validius multò, quàm quisquam alius ex SS Patribus, posuit, quasi omnium reliquarum rerum basin, & fundamentum.

IV. PROGREDIENTIBUS jam nobis offert sese Theorema gravissimum, firmiter ab Augustino in suis scriptis, atque ab ipso melius multò, quàm ab anterioribus, aut quovis alio dilucidatum: nimirum, dictam facultatem se ad bonum vel malum determinandi, in quâ liberum hominis arbitrium situm est, non haberi ab ipso eodem modo; neque ex eodem illi fonte obvenire. Potestatem quippe se inclinandi ad malum à se habet arbitrium; convertendi contra se ad bonum supernaturalè non habet nisi supernæ gratiæ virtute, hujus ipsius rei efficiente capacem. Humana voluntas adeò per primi hominis peccatum debilitata, ac dejecta fuit, ut accisis sibi aliis ad summum bonum cum merito eniti non possit, ac Divinâ solum misericordiâ has vires consequatur. Ex accuratâ rei hujus perceptione pender maximè in præsentè argumento aut veritas, aut error; quæ tamen, ut quis ritè animo complectatur, sufficet in volutando Augustino operam ponere. Docet ille in Retr. ¹¹ Et peccatum, & rectè factum in libero esse voluntatis arbitrio; quod ità esse verissimum sit. Sed ut ad rectè faciendum libe-

Arbitrium
potestatem
determinan-
di se ad ma-
lum à se ha-
bet ad bo-
num verò
habet à Deo.

Cardinum
ratio apud
Veteres.

(1) in Ps. LIII. n. 2. (2) in Ps. LXIII. n. 19. (3) de Civ. D. l. 1. c. 25. (4) de Gen. ad lit. l. 7. c. 25. (5) cont. lit. Petri. l. 2. c. 83. (6) con. Fort. Disp. 2. (7) de du. Anim. n. 19. (8) de lib. Arb. l. 3. c. 1. (9) de Nupt. & Concup. n. 8. (10) de du. Anim. n. 17. (11) Retr. l. 1. c. 26.

rum sit, Dei gratia liberari. Intellige ad ea rectè faciendā, quibus mereri possit vitam aeternam; docuit quippe saepius, ad virtutes merè morales, aut saltem ad aliquos earum actus non difficiliore remanere facultatem; quandoquidem debilitatum quidem sit arbitrium, non item extinctum. ¹ cumque non omni modo deletum sit, quod tibi per imaginem Dei, cum crearetur, impressum est, ut vivas bene, ac piè, hoc est, cum pietate Christianā, praestari id à mortalibus non potest, ² nisi voluntas ipsa Dei gratia liberetur à servitute, quā facta est serva peccati, & ut vitia superet, adjuvetur. Audiamus, quae repetit in Enchiridio; ³ Haec pars generis humani, cui liberationem Deus, regnumque promissit aeternum, nunquid meritis operum suorum reparari potest? absit. Quid enim boni operatur perditus, nisi quantum fuerit à perditione liberatus? Ostendere pergit ad justè faciendum non fore liberum, nisi à peccato liberatus esse iustitiae caperit servus. Nemo non novit iustitiae nomine in idiomate Ecclesiastico intelligi virtutem meritoriam & supernam, cui supernaturalem praecedere gratiam oportet.

2. DIXERAT in quodam libro, posse omnes homines implevere praecepta, modo velint. Advertit in Retract. non esse, cur hac de causā sibi plaudant Pelagiani, quasi id proculisset ipsorum sensu, & sine ope Divinae gratiae. ⁴ Verum est enim omnino, omnes homines hoc posse, si velint; sed praeparatur voluntas à Domino, & tantum augetur munere charitatis, ut possint. Omnes itaque juxta ipsum possunt; at non ideo possunt se ipsis, citrà auxilium. Igitur quod habeant omnes homines facultatem bene operandi, ingerere nemini debet opinionem, quod habeant suā virtute. Docuerat pariter: in potestate hominis esse, mutare in melius voluntatem. ⁵ id quod hoc loco ratum habet, exponens: eam autem potestatem nullam esse, nisi à Deo detur, de quo dictum est: Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Cum enim hoc sit in potestate, quodcum volumus, facimus, nihil tam in potestate, quam ipsa voluntas est; sed praeparatur voluntas à Domino. Potest igitur unusquisque operari meritorie, quia nimirum hanc nobis potestatem largitur gratia. Loquitur etiam in Psalmos ⁶ de potestate, quam tibi dedit Deus, ut si velis, Deo dante ad dextram sis. Et urgente Juliano, ut fateretur, virtutem pudicitiae servari posse à volente. Respondeo, ait, me fateri, ⁷ sed non sicut vos: nam vos ipsius animi viribus hoc tribuitis, ego adjutæ per Dei gratiam voluntati.

3. ADDUXIMUS paulò antè ex lib. de Corr. & Gr. ⁸ Liberum itaque arbitrium & ad malum & ad bonum confitendum est, nos habere; sed in malo faciendo liber est quisque iustitiae, servusque peccati; in bono autem liber esse nullus potest; nisi fuerit liberatus ab eo, qui dicit: Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis. Joann. VIII. 36. Adduximus pariter ex opere contra duas Epist. Pelagian. ⁹ Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum naturā perisse non dicimus; sequitur ibidem: sed dicimus, ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo: ad bene autem pièque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata; & ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adjuta. Repetit adversus Pelagianos: ¹⁰ Quod arbitrium in malo liberum dicimus, ad agendum bonum gratia Dei esse liberandum. Ita in quodam sermone: ¹¹ Idonea fuit humana natura per liberum arbitrium vulnerare se; sed jam vulnerata, & saucia non est idonea per liberum arbitrium sanare se. Agens de Gratia: ¹² Quis non videat & venire quinquam; & non venire arbitrio voluntatis (ad Deum) sed hoc arbitrium potest esse solum, si non venit: non autem potest nisi adjutum esse, si venit.

4. HABEMUS in alio opere: ¹³ Nemo dicit, sic hominem factum, ut de justitia quidem posset in peccatum ire, & de peccato ad justitiam redire non posset; sed, ut in peccatum iret, suffecit ei liberum arbitrium, quo se ipse vitia vit. Ut autem redeat ad justitiam, opus habet medico, quoniam sanus non est; opus habet vivificatore, quia mortuus est. In alio: ¹⁴ Non liberum negamus arbitrium: sed si vos Filius liberaverit, ait veritas, tunc verè liberi eritis. In hunc locum habet Tractatum, in quo dicit. ¹⁵ Liberat ergo ab hac servitute solus Dominus, qui illam non habuit. ¹⁶ Sophisticas Pelagii interrogationes tribus verbis retudit: Respondemus, vitari posse peccatum, si natura vitata sanetur gratia Dei per J. C. Declaravit, Pelagianum appellari illum, ¹⁶ qui libertatem, in quam vocati sumus, non gratiae Dei tribuit, & qui ope baptismi parvulorum liberatorem Christum negaverit. Conabatur cæteroqui ¹⁷ dilucidè exponere, arbitrium voluntatis humanae nequaquam destrui, quando Dei gratia, quā ipsum adjuvatur arbitrium, non superbia negatur ingrata; sed gratia potius pietate predicatur. Nostrium enim est velle; sed voluntas ipsa adjuvatur, ut surgat; & sanatur, ut valeat, & dilatatur, ut capiat; & impletur, ut habeat. Ostendebat perspicuè, in quanto errore versarentur, qui actiones nostras in hominis ¹⁸ constituunt potestate,

(1) de Spir. & Lit. n. 48. (2) Retr. l. 1. c. 9. (3) Enchir. c. 19. (4) Retr. l. 1. c. 10. (5) l. 1. c. 22. (6) in Pl. CXX. n. 11. (7) con. Jul. l. 5. n. 65. (8) de Corr. & Gr. c. 1. (9) ad Bonif. l. 2. c. 5. (10) l. 3. c. 9. (11) Serm. 156. n. 2. (12) de Gr. Chr. n. 15. (13) de Nat. & Gr. c. 23. (14) de Nupt. & Conc. l. 2. c. 3. (15) in Joann. Tr. 41. n. 5. (16) de perf. Just. c. 2. (17) con. Jul. l. 3. n. 2. (18) de bon. Viduit, c. 17. c. 18.

non adjuta Dei munere; sed solo arbitrio libera voluntatis exercita: quasi possit esse ad perficiendum opus bonum voluntas libera, nisi Dei munere liberata. Cum agit de peccatorum meritis: ¹ Quocirca, inquit, quoniam, quod à Deo nos advertimus, nostrum est; & hæc est voluntas mala. Quod verò ad Deum nos convertimus, nisi ipso excitante, atque adjuvante non possumus; & hæc est voluntas bona. Quid habemus, quod non accepimus? Obmoveri posset, videri tamen Augustinum aliquas libero arbitrio ad bonum supernaturale vires concedere; siquidem dicat de Corrept. ² Liberum arbitrium ad malum sufficit; ad bonum autem parum est; nisi adjuvetur ab omnipotenti bono. Et pariter alio in libro: ³ Parum est nostræ voluntatis arbitrium, nisi adjuvetur gratia. Verum dicere, quod parum valeat se solo; idem est, ac illud non sufficere, & inefficax esse sine gratia.

V. VIDIMUS, quomodo docuerit Augustinus, habere à se ipso arbitrium, ut possit amplecti malum, ad quod stimulat à concupiscentiâ: habere autem per gratiam, quod ad bonum se possit convertere cum merito. Videamus nunc, quomodo pariter docuerit, neque unius, neque alterius causâ suam illud amittere facultatem, quod nimirum una ad malum adstringat, ad bonum alia. Sed non stare per concupiscentiam, quod minùs se ad bonum; nec per gratiam, quod minùs se ad malum determinet.

VIDEAMUS primùm de fomite, quem funestâ hereditate accepimus. ⁴ Homo si vincitur, concupiscentiâ consentit volens; & in eo non facit, nisi quod vult. Non poterat mentem suam clariùs exponere. Alato loco illo Jacobi de tentatione, quam quisque patitur à suâ raptus, & illectus concupiscentiâ, subdit: ⁵ Si quis dixerit, volo servare; sed vincor à concupiscentiâ meâ, respondet Scriptura, libero ejus arbitrio (ut & ad illud, quod supra est apud Apostolum, Rom. XII. 21.) Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Docuerat paulò ante: ⁶ Quando dicit homo: non possum facere, quod precipitur, quoniam concupiscentia mea vincor: jam quidem de ignorantia non habet excusationem; nec Deum causatur in corde suo, sed malum suum in se cognoscit, & dolet, cui tamen dicit Apostolus: Noli vinci &c. Et utique, cui dicitur: noli vinci, arbitrium voluntatis ejus sine dubio convenitur, velle enim, & nolle propriæ voluntatis est. Alium adfert locum ex D. Paulo: ⁷ Concupiscentias carnis nò persequeris; id est, ut explicat, ne opera

earum consensu voluntatis implearis. Affirmat, in adultis ⁸ quidquid concupiscentiæ mens ad peccandum consentit, propriæ esse voluntatis, id est arbitrii. In justorum & peccatorum meritis alibi dicit: ⁹ Non necessitatem natura facit; sed voluntas culpam. Inde est, quod sæpe revocârit in memoriam spontaneum hominum defectum à bono, ¹⁰ & ¹¹ cor illorum sponte malum. Hoc enim vocabulo intelligere solebat proprium planè motum voluntatis, operationemque omni ex parte liberam. Quare dixit de Adamo: ¹² Adam sponte depravatus est; & de Angelis naturam de se bonam fortiti sponte prævaricatione lapsi sunt.

2. ELUCET etiam hæc Augustini sententia ex omnibus illis locis Commentariorum, Sermonum, aliorumque Operum, ubi ad superandos pravorum animi motus hortatur; simulque confirmat, posse nos illos vincere, atque in eosdem habere dominium. Proferemus unam alteramve sententiam ex iis dissertationibus, quibus famosa Pauli effata, & lamenta de concupiscentia interpretatus est: ¹³ Quomodo ago bonum, & non perficio bonum? ago bonum, cum mala concupiscentiæ non consentio: sed non concupisco bonum, ut omnino non concupiscam. Hæc subiungit porro, hæc inquam est pugna Sanctorum, & in hoc bello semper homo periclitatur, quousque moriatur; sed in fine, id est in triumpho illius victoriæ quid dicitur? Et quibusdam interjectis: ¹⁴ Mente servio legi Dei, non consentiendo: carne autem legi peccati, concupiscendo, & hæc delector, & ibi concupisco; sed non vincor. Ità & Sermonem sequente: ¹⁵ Facere quid invenio? non consentire malo desiderio; persicere non invenio; non habere malum desiderium. Similiter commentans in Psalmum ¹⁶ 84. Luctantur cum concupiscentiis suis; quibus demon (suggerit) peccata, & non consentiendo quod suggerit, eisi non vincuntur, tamen pugnant. Ità & in alio Sermonem: ¹⁷ Mente non consentio legi peccati; sed tamen nollem, esset in membris meis lex ulla peccati. Demum: ¹⁸ Mens agit, id est jubet; caro regitur; id est imperio subjacet; & magis sum ego in eo, quod rege, quàm in eo, quo regor; magis ego sum in mente, quàm in carne. Loquens de illicita delectatione, mali omnis causâ & fonte: ¹⁹ Huic ergo illicitæ delectationi si resistamus, si non consentiamus, si membra velut arma non ministramus, non regnat peccatum in nostro mortali corpore. Dictum illud: Non ego operor illud; ità exponit: Non consentio, non annuo, non decerno; & postea:

Nec gratia, nec concupiscentia obstat libertati.

(1) de Pecc. mer. l. 2. n. 31. (2) de Corr. & Gr. n. 31. (3) de perf. Just. 21. (4) Retr. l. 1. c. 13. (5) de Gr. & lib. Arb. n. 8. (6) n. 5. (7) con. Jul. l. 3. c. 26. Gal. IV. 16. (8) de Pecc. mer. l. 2. c. 4. (9) Act. cum Fel. l. 2. c. 7. (10) con. Jul. l. 1. n. 37. (11) in Pl. CIV. n. 17. (12) Civ. D. l. 13. c. 14. l. 12. c. 8. à bono sponte defecit. (13) in Ep. Gal. n. 24. (14) Serm. 151. c. 7. (15) Serm. 152. n. 2. (16) in Pl. LXXXIV. n. 10. (17) Serm. 154. n. 9. (18) n. 11. (19) Serm. 155. n. 1.

Concupiscentia à carne est; mens tamen dominatum habet. Hinc alio in libro eam appellat Reginam; ¹ arbitrium autem vocat Imperatorem interiore. ² Teneat arcem Imperator interior, quia sub majore Imperatore adjuvandus assistit; frangat iram, coercet concupiscentiam. De suggestionibus diaboli: ³ Tentator non cessat pulsare, ut irrumpat; si clausum invenerit, transit. Ideo Apostolus, quod in nostrâ potestate est, ostium claudere,

3. DISTINGUAMUS nunc, quo pacto pariter secundum hunc Patrem libero arbitrio sua perstet facultas post gratiam. Constat id primum, quantum satis est, ex vocabulis omnibus, quæ adhibuit docturus, nihil boni præstare posse voluntatem nostram, nisi sit præventa à gratiâ. Hanc enim præventionem multis sæpe in locis vocat præparationem, quò nempe hoc loquendi modò significet necesse esse, ut præcedat gratia. Declaravit adversus Pelagianos, quando docet, posse omnes se convertere, si velint, non perinde id accipi debere, ac si possent sine gratiâ, se solis: *præparatur enim voluntas à Domino.* ⁴ Similiter in Retractat. ⁵ *Est misericordia Dei etiam ipsam præveniens voluntatem, quæ si non esset, non præpararetur voluntas à Domino.* Et adversus Epist. Pelag. loquens de illo loco Proverbiorum: ⁶ *Hominis est, præparare cor. Non bene, inquit intelligendo falluntur, ut existiment cor præparare, hoc est, bonum inchoare, sine adiutorio gratiæ Dei ad hominem pertinere.* Hinc est, quod in variis suis libris retulerit, atque elucidarit alium Proverbiorum locum; qui (ubi vulgata habet: *Et hauriet salutem à Domino*) in versione ad græcam LXX. exactâ, quâ ipse utebatur, ita legebatur: *Et præparatur voluntas à Domino.* Præparantur itaque hominum voluntates à gratiâ; præparare autem non est exequi, sed disponere: unde præparare quandam solennitatem, non idem est, quod habere; sed adornare, disponere, subministrare ad eam celebrandam necessaria. Non quidem, quasi Deo non debeamus potentiam, & actum, & quidquid in nobis bonum est; sed quia voluntatis vult cooperationem.

4. ALIAS usus fuit vocabulo *medicinæ*, & *gratiæ medicinalis*. In lib. de Nat. & Gr. ⁷ agitur de humanâ naturâ, quæ vitata est; agitur & de gratiâ Dei, quâ sanatur per medicum Christum. In Psalmos dicit de Iudæis: ⁸ *Cum de se præsumunt, quod iusti sint, & tanquam sani sibi videntur, medicinam recusaverunt, & ipsum medicum necaverunt.* Contra Faustum: ⁹ *Nè iniqui con-*

tra medicinam desperatione obducentur. Porro medicina, quæ infirmum sanat, vires ipsi reddit, eumque efficit idoneum ad operandum; non tamen cogit ad hoc potius faciendum, quàm illud. Declaravit id Sanctus, cum scripsit, primum parentem conditum fuisse sanum, & cum liberâ bene operandi potestate; Nunc autem graviter faucium esse hominem, semianimem ¹⁰ nec ita posse ad iustitiæ culmen ascendere; sicut potuit inde descendere..... *Imu nunc videamus, unde possit, unde non possit.* ... Ego dico, voluntate quidem non est homo iustus, sed medicina poterit, quod vitio non potest. Phreneticus sanitati restitutus certè ex loco sublimi non dabit se præcipitem, quemadmodum ante volebat. Id tamen non prohibet, quominus id faciendi habeat potestatem. Velle ipsi sustulit medicina; non posse.

5. FREQUENTIUS multò Augustinus adhibuit vocabulum *liberare*, affirmans eatenus ad bonum supernaturale liberam esse voluntatem, quatenus liberatur à gratiâ. Captivum erat liberum arbitrium nostrum post culpam, erat validè adstrictum, atque idcirco ad merendum ineptum. Docet Sanctus, apertum à redemptione, & gratiâ fuisse carcerem, rupas catenas, ipsumque liberatum, & solutum. Hæc itaque liberatio non est determinatio ad incedendum per viam unam, non item per alteram; sed constitutio in eo statu, ut quaquâ demum velit, possit incedere. Solutio ligati non facit, ut incedat, aut currat, sed ut possit incedere, possit currere. Perperam hos modos loquendi intelligeret, qui cavillaretur, non igitur censuisse Augustinum, præter facultatis concessionem opus etiam esse excitationem, & Divinò ad ipsos actus concursu. Hæc enim omnia, uti & ipsam hominis determinationem, ejusque actiones bonas fructus esse gratiæ, centum aliis in locis à Sancto nostro expressum est.

6. EXPRESSIT etiam Augustinus gratiam prævenientem per: *vocantem*. Qui vocatur, potest respondere & non respondere. Hinc dixit in variis quæstionibus: ¹¹ *Nec omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt.... ut venirent vocati, erat in liberâ voluntate.* Sola itaque vocatio dat posse venire, & excitar; at inveniendò suam quoque partem sibi vendicat voluntas. Ità dixit in Enchiridio: ¹² *Non posse hominem pervenire ad palmam supremæ vocationis Dei; nisi voluntate accurrerit.* Et in Psalmos: ¹³ *Deus judicat eos, qui vocati ve-*

(1) de Nupt. & Concup. c. 23. (2) in Joan. tr. 41. n. 11. (3) in Ps. XLI. n. 3. (4) Retr. l. I. c. 10. (5) ad Bonif. l. 2. c. 9. (6) Prov. VIII. 35. (7) de Nat. & Gr. c. 64. (8) in Ps. LVIII. n. 7. (9) cont. Faust. l. 22. c. 96. (10) de Nat. & Gr. c. 43. (11) de Quæst. 83. qu. 68. n. 5. (12) Enchir. c. 32. (13) in Ps. CXIII. Sermon. I. n. 13.

nire noluerunt. In Epist. ad Rom: ¹ Bona opera in nullo esse possunt, nisi acceperit gratiam. Est autem gratia, ut vocatio peccatori praeogetur, cum ejus merita nulla nisi ad damnationem praecesserint. Quodsi vocatus vocantem secutus fuerit, quod est jam in libero arbitrio, merebitur & Spiritum Sanctum, per quem bona possit operari; in quo permanens, quod nihilominus est in libero arbitrio, merebitur letitiam vitam aeternam. Posteaquam singulari diligentia, uti apparet ex Retractionibus, hunc suum librum ad censuram vocarat, errorumque, qui de nato ex nobis fidei principio hoc ipso capite habetur correxerat, ne verbulo quidem relata jam capita attigit; ideoque ea iterum rata habuit. Ità in expositione inchoatà ejusdem Epistolae docet: *quantum sibi quis tribuat, quod vocanti obtemperet; neminem tamen sibi posse tribuere, quod vocatus sit.* ² Eandem commentans, exposuit alibi adhuc clarius suam doctrinam: ³ Ut velimus, & suum esse voluit, & nostrum, suum vocando, nostrum sequendo. De gratia Christi: ⁴ Quis autem non videat, & venire quenquam, & non venire arbitrio voluntatis? Non quidem, quasi venire & obedire non possit Dei munus vocari; sed quia vocare solius est Dei: respondere autem & Dei est, & hominis.

7. Inde est, quod contra Pelagianos aperte ac liberè declaraverit: ⁵ se liberum arbitrium non evacuare per gratiam, sed magis liberum arbitrium statuere; illudque demonstrat: quia per fidem impetratio gratiae contra peccatum; per gratiam sanatio animae à vitio peccati; per animae sanitatem libertas arbitrii. Eodem libro: ⁶ Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire; (atque ideo omnibus suam quodam modò impertit gratiam) non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quod vel bene, vel malè utentes justissimè judicentur. De homine viatore differens affirmavit: ⁷ meliorem esse hominem, qui voluntate, quàm qui necessitate bonus est; item: ⁸ in rectè faciendo nullum esse vinculum necessitatis. ⁹ Celebris est hic locus: Sed sine te fecit te Deus: non enim adhibuisti aliquem consensum, ut te faceret Deus: quomodo consentiebas, qui non eras? qui ergo facit te sine te, non te justificat sine te: ergo fecit nescientem, justificat volentem. Et paulò ante: ¹⁰ Sine voluntate non erit in te justitia Dei. Erant, qui dicerent: ¹¹ Quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia, ergo peccemus; ergo, quod volumus, faciamus;

quibus respondet: Qui hoc dicit, aegritudinem amat, non sanitatem. Gratia medicina est: qui vult semper aegrotare, ingratus est medicinae. Non sanat igitur ex ipsius mente medicina, nisi eam acceperit, ac respondeat aeger. Alius dicebat: ¹² Liber sum, in libertatem vocatus sum: servus eram, sed redemptus sum; & ipsa redemptione liber effectus sum; faciam, quod volo. Huic responderet: Noli ergo libertate abuti ad liberè peccandum; sed utre ad non peccandum.

8. Adducturi denud sumus alia testimonia, quibus demonstratur, per quod preparare voluntatem propriè significari dare potentiam. In Retract. ¹³ Preparatur voluntas à Domino: eo modo dat potentiam. In quodam Sermone: ¹⁴ Vocat te Deus, & jubet, ut facias; sed ipse dat vires, ut, quod jubet, impleri possit. In Epistolà quādam: ¹⁵ Homo usum rationis adeptus, quantum mundanis allestus voluptatibus poterit adjutà divinitus voluntate eligere a terarum vitam. In Tract. de Grat. & lib. Arb. ¹⁶ Per gratiam... fit, ut ipsa bona voluntas, quae jam esse cepit, augeatur, & tam magna fiat, ut possit implere Divina mandata, quae voluerit, cum valde, perfectèque voluerit. Per gratiam igitur, quae praeprarat, fit, ut possit voluntas; inconcussam tamen manet, quod planè ac integrè velit, ut, cum fuerimus à concupiscentià tentati, ¹⁷ adjutorio ejus non deservimur, ut in eo possimus vincere. Quid facit igitur secundum Augustinum auxilium gratiae? Dat vincendi facultatem, stimulos subdit ad vincendum, atque ipsum demum vincit, at unà nobiscum. Differuit saepe de eo, quod vires implendi impetrentur per fidem. ¹⁸

A Deo autem verum est, censuisse Augustinum, non tolli unquam per gratiam facultatem arbitrio, ut etiam docuerit, pluribusque locis disertè ejus facultatem resistendi expresserit. ¹⁹ Sibi nocet, quisquis resistit voluntati Dei. Persuadebitur virtus homini, ²⁰ si non repellat resistendo querentem se. Omnipotens Medicus sanare potest omnia. ²¹ Tantum tu curari te sine! manus ejus ne repellas.... odit enim repellentem manus suas. Reprehendit homines arbitrio abutentes, urgens, ut intelligant ²² habere se liberum arbitrium, non ut superba voluntate respuant adjutorium gratiae, neque ut illud impugnent. Multos esse affirmavit Christianos, qui contemptis omnibus Dei flagellis, quae etiam vocationis vices obeunt, nolunt resipiscere, ²³ Sed omnino aversi dura cervice obistentes ad-

Preparare voluntatem est dare potentiam.

(1) Exp. quat. Prop. n. 60. (2) Expos. in ch. n. 7. (3) ad Simpl. l. 1. n. 10. (4) de Gr. Chr. n. 15. (5) de Spir. & Lit. c. 30. (6) c. 33. (7) de Quæst. 83. qu. 2. (8) de Nat. & Gr. n. 78. (9) Serm. 169. c. 11. (10) ibid. (11) Serm. 156. c. 4. (12) in Joan. tract. 41. n. 8. (13) Retr. l. 1. c. 22. n. 4. (14) Serm. 32. n. 19. (15) Epist. 140. n. 3. (16) de Grat. & lib. Arb. n. 31. (17) de Pecc. mer. l. 2. n. 4. (18) Serm. 156. n. 4. (19) de Qu. 83. qu. 66. n. 6. (20) in Pl. CIX. (21) in Pl. CII. n. 5. (22) Epist. 157. n. 7. (23) in Pl. LXXXVIII. Serm. 2. n. 24.

versus disciplinam Patris, & ipsam Dei paternitatem recusant agnoscere. Meminit precum, quas fundit Ecclesia pro infidelibus ¹ & doctrina Dei resistentibus. Judaeos vaticinia finistrè interpretantes vocavit resistentes Filio Dei. ² Afferuit, ab eo deseri meruisse, quoniam respuerunt justitiam. Dixit alibi: ³ non credidisse, quia de se praesumentes, gratiam repellebant. Longum habuit sermonem de illis, qui, priusquam ad Christi fidem adjungerentur, Spiritui Sancto, ⁴ quantà potuerunt, infestatione resistebant; de illis item, qui post hæc lapsi Spiritui Sancto resistebant, & gratiae, non se emendantes, sed suis perseverantes in peccatis. Docuit, non remittendam ⁵ Blasphemiam illam, quā sit, ut corde impenitenti huic tanto Dei dono usque in finem vitae istius resistatur.

10. In catechumenis ostendit, occultam quandoque fuisse reluctantiam, cui ⁶ Dei medicina opitulari poterat. Quā non obstante, resistebant nonnulli, & curari recusabant. Afferite eodem libro: ⁷ quod Deus misericors, volens homines liberare... miserit unigenitum Filium suum, per quem omnes liberabuntur, si sibi ipsi non sint inimici, & non resistant misericordiae Creatoris sui. Quapropter iusta erit illorum damnatio, ⁸ qui ejus misericordiam per liberum arbitrium respuerunt. Omnes ejus miserationes non prosunt, nisi volenti. Hinc relatis adversus Pelagianos pluribus locis Scripturae, quod Deus in nobis operetur salutem, ita concludit: ⁹ Non enim cum ista (virtutem gratiae) commemoramus, arbitrium voluntatis tollimus; sed Dei gratiam praedicamus. Cui enim prosunt ista nisi volenti?

11. Docet quādam Epistolā, solum Deum ex se bonum: homines autem solo ejus Spiritu effectos fuisse bonos; ejusque rei capream creatam esse nostram naturam per propriam ejus voluntatem. ¹⁰ Pertinet ergo ad nos, ut bene simus, accipere, & habere, quod dat. Ipsi igitur est dare; nostrum autem accipere, vel recusare. Quāquam & in acceptando partem sibi vendicet gratia: unde observat Interpres noster: ¹¹ Illum ipsum Davidem, qui dixerat: inclinavi cor meum: &c. jam dixisse ad Deum: inclina cor meum: ut intelligamus, simul hoc esse & Divini muneris, & propriae voluntatis. Et alio loco: ¹² Non sanabit sanctum ad imaginem suam, qui fecit cælum, & terram? Sanabit te, opus est, ut sanari velis. Sanat omnino ille quemlibet languidum;

sed non sanat invitum. Quid autem pro te beatius, quā ut tanquam in manu tua voluntatem, sic habeas in voluntate sanitatem tuam? ^{*} In alio quoque libro dixit; ¹³ Quicumque ad aetatem capacem praecepti pervenire poterit, ... habet cum quā pugnet, eāque adjuvante Deo superet, si non in vacuum gratiam ejus susceperit. De obdurato loquens Pharaone, hoc suggessit documentum. ¹⁴ Patientia Dei secundum corda hominum quibusdam utilis ad penitendum, quibusdam inutilis ad resistendam Deo, & in malo perseverandum: non tamen per se ipsam inutilis est; sed secundum cor malum. sicut jam diximus: ^{*} Scribens adversus Pelagianos: ¹⁵ In omnibus misericordia ejus prevenit nos; consenti-
re autem vocationi Dei, vel dissentire, sicut dixi propriae voluntatis est. D. Paulus, qui in gratiae vehementissimè exemplum proponitur, gloriabatur: ¹⁶ Et gratia ejus in me vacua non fuit.

12. Verum ubi amabo planiorem facit Augustinus potentiam arbitrii cum concupiscentiā, & gratiā collatam, quā dum disserit de frequente reluctantia nostra adversus vocationes, & inspirationes Divinas? maxime verò, dum vivis adeo coloribus depingit nobis longam animi luctam in sui conversione. ¹⁷ Suspirabam ego ligatus non ferro alieno; sed mea fervida voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate perversa facta est libido; &, dum servitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis sibi in nexis (unde catenam appellavi) tenebat me obstrictum dura servitus: voluntas autem nova, quae mihi esse caperat, ut te gratis colerem; fruique te vellem, Deus, sola certe jucunditas, nondum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam. Ita duae voluntates meae, una vetus, alia nova, illa carnalis, ista spiritalis conflegebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam. Illa, quae adeo fortiter pugnabat in ipso, profecto non parva erat gratia, idque vel eò, quod tandem vicerit. At non ideo continuo producebat consensum, nec volitionem; quoniam tanto ei tempore restitutum est. In tanta inter gratiam & concupiscentiam dimicatione asserit, quod bonam eligere viam, neque ire solum, verum etiam pervenire illuc, ¹⁸ nihil fuerit aliud, (id est ex aliā re non pependerit) quā velle ire; sed velle fortiter, & integrè, non semi-sanciam

(1) de Harr. har. 88. (2) adv. Judaeos. n. 12. (3) de Gr. & lib. Arb. n. 24. (4) expos. inch. Ep. ad Rom. n. 22. (5) Sermon. 11. n. 37. (6) de Catech. rud. c. 11. (7) c. 26. n. 52. (8) Act. cum Fel. l. 2. c. 8. (9) de Nat. & Gr. c. 32. (10) Ep. 153. c. 5. (11) in Ps. CXVIII. Sermon. 23. n. 8. (12) in Ps. CII. n. 6. (13) de Pecc. mer. l. 2. c. 39. (14) quest. 24. in Exod. (15) de Spir. & Lit. c. 34. (16) 1. Cor. XV. 10. (17) Confess. l. 8. n. 10. (18) n. 19.

buc, atque huc versare, & jactare voluntatem, parte assurgente, cum aliâ parte cadente luctantem. Paradoxum itaque animi sibi ipsi hujusmodi in occasionibus non parentis, & propriæ voluntati, ejusque imperio non obsecundantis tribuitur ab ipso voluntati non ex toto volenti, neque ex toto imperanti. Nam si plena esset, nec imperaret, ut esset, quia jam esset. Quare alio in Opere docet, ut boni evadamus, in solis non oportere desideris conquiescere; sed adjungi debere nisum proprium, ¹ nostræque efficaciam voluntatis. Expertus in se ipse fuerat, non velle Deum, gratiæ sufficere impulsus; iisque per vim expugnati animos; ² quia anima ipsius diu curari recusabat, resistens manibus ejus, qui medicamenta fidei consecravit.

VI. SUNT res istæ adeo inter se conjunctæ, copulatæque, ut doctrinam Augustini de libero arbitrio indagantes, non contemnendam jamtum partem exposuerimus eorum, quæ pertinent ad gratiam. Ita etiam agens de gratiâ, inter duodecim assertiones, quas statuit, ut quis rectè de gratiâ sentiat, recensuit etiam istam: ³ Scimus, eos, qui corde proprio credunt in Dominum, suâ id facere voluntate, ac liberò arbitrio. Non tamen idcirco pervestigaturi sumus, quidquid memoriâ proditum reliquit de gratiâ: sed, quemadmodum ejus de arbitrio sententiam in 5. propositiones distinximus, ita porro 5. aliis, ea, quæ scripsit de gratiâ, complectemur.

PRIMUM itaque censuit D. Augustinus, necessariam omnino esse Divinam gratiam ad omnem actum bonum, id est ad omnia, quæ pertinent ad salutem æternam. Paucis hic multa dicuntur. Repetit pluribus in locis dictum Salvatoris: Sine me nihil potestis facere; & observat in Sermone quodam & Tractatu, non dixisse: ⁴ Sine me parum potestis facere; sed nihil. Scripsit ad Monachos Adrumetinos: ⁵ Neque liberum arbitrium sic defendatis, ut à Dei gratiâ separetis: tanquam sine illâ vel cogitare aliquid, vel agere secundum Deum, ullâ ratione possimus, quod omnino non possumus. Hortatus est eos, ⁶ ut in fide sanâ, & Catholicâ perseverent, quæ neque liberum arbitrium negat, sive in vitam malam, sive in bonam; neque tamen ei tribuit, ut sine gratiâ Dei valeat aliquid. Homines sine hac ⁷ nihil prorsus sive cogitando, sive volendo, & amando, sive agendo faciunt bonum. A Deo, ⁸ quidquid boni est, donatur. Sine ejus gratiâ

homo ⁹ boni aliquid facere non potest. ¹⁰ Nemo implet legem, nisi per gratiam Spiritus Sancti. ¹¹ Decem præcepta nemo implet viribus suis nisi adjuvante gratiâ Dei. ¹² Illi vero quod dicunt, (Pelagiani) sufficere homini liberum arbitrium ad Dominica præcepta implenda; etiamsi Dei gratiâ, & Spiritus Sancti donò ad opera bona non adjuvetur, omnino anathematizandum est.

2. Si autem ad omnia necessaria est gratia, ante omnia erit necessaria ad primum principium non modò operandi, sed & credendi. Docuit hoc ipsum Augustinus; docuitque, non posse voluntatem nè convertere quidem se ad bonum supernaturale, illudque velle, nisi gratiâ fuerit præventa, & facta ad hæc idonea. Hinc observavit, ¹³ Deo gratias egisse Apostolum pro his, qui crediderunt; non utique quoniam eis annuntiatum est Evangelium; sed quoniam crediderunt.... donum enim ejus est etiam incipiens fides; id quod paulò post denuo repetit. Eodem autem libro jamtum prolixè ostenderat, ex eo, quod Paulus dixerit: Vobis donatum est pro Christo, non solum, ut credatis in eum; verum etiam, ut patiamini pro eo, inferri: utrumque donum esse.... neque id in eò positum, ut plenius, & perfectius credatis in eum; sed ut credatis. ¹⁴ Allatò porro locò illò: ¹⁵ Non quia idonei sumus cogitare aliquid, quasi ex nobismet ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est; subdit: Attendant hic, & verba ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei ceptum; & ex Deo esse fidei supplementum. Si enim idonei non sumus ad cogitandum quid boni ex nobis, neque idonei erimus ad credendum; quippe quod sine cogitatione non possumus. Quocirca sicut nemo sibi sufficit ad incipiendum, vel perficiendum quodeunque opus bonum; ita nemo sibi sufficit vel ad incipiendam, vel ad perficiendam fidem: sed sufficientia nostra ex Deo est.

3. REPETIT eadem in alio libro, increpans dicentes: ¹⁶ Ecce idonei sumus ex nobismet ipsis præparare cor, ac per hoc & boni aliquid cogitare. In retractationibus: ¹⁷ Ad misericordiam pertinet & ipsa vocatio, quæ etiam fidem prævenit. Exponit per hoc dictum Salvatoris: Nemo venit ad me, nisi Pater traxerit illum; quandoquidem ¹⁸ non commoventur ad fidem... in quibus occulta gratia non operatur, quâ irabantur, ut credant. Et ¹⁹ voluntas, ut ad vera credenda moveatur, non sibi sufficit, nisi juvetur per gratiam. Ita & ²⁰ justitiam nec velle aliquis potest;

Necessaria est Divina gratia ad omnem actum salutem.

(1) de Pecc. mer. l. 2. c. 5. (2) Confess. l. 6. c. 4. (3) Epist. 217. n. 16. (4) in Joan. tr. 81. n. 3. Sermon. 157. c. 12. (5) Ep. 214. n. 2. (6) Ep. 215. n. 4. (7) de Corr. & Gr. c. 2. (8) in Joan. tr. 85. n. 3. (9) de Gr. Chr. c. 19. (10) Sermon. 8. n. 13. (11) Sermon. 249. n. 4. (12) Epist. 137. c. 2. (13) de Præd. SS. n. 39. 40. Phil. l. 29. (14) ibid. n. 4. (15) n. 5. 2. Cor. III. 5. (16) ad Bonif. l. 2. n. 19. (17) Retr. l. 2. c. 26. (18) in PL LXXXVII. (19) Ep. 126. n. 38. (20) Op. imp. l. 6. p. 1304.

(necum implere) nisi paretur voluntas à Domino. Ipsum etiam¹ desiderare auxilium gratiae initium gratiae est. Nam² quis idoneus est velle, & posse, nisi inspirando adjuvet, ut possimus, qui vocando praestitit, ut velimus?³ Quod attinet ad naturam iniquam suam voluntate depravatam, recursus per semet ipsam non habet, sed per Dei gratiam quā adjuvatur, & inflaturatur. Sine arbitrio boni nihil operamur: si tamen⁴ arbitrium Dei gratia non juvetur, nec ipsa bona voluntas esse in homine potest. Et in Psalmos:⁵ Quis enim eum invocavit, nisi quem prior ipse vocavit?⁶ Nonne manus Dei excitat eum? sed à quo sit excitatus, ignorat. Advertit praeterea Augustinus, loca illa Scripturae: Si volueritis, & similia, intelligenda esse ex hypothese, quod praeparata sit voluntas à Domino. Scripsit Noster ad Vitalem:⁷ Oportet, sine dubitatione fatearis voluntates hominum Dei gratia praeveneri.

4. QUOMODUM ad initium, ita & ad progressum, & quemadmodum ad volendum bonum, ita & ad illud exequendum Author noster necessariam censuit gratiam. Hinc docuit, praeter gratiam primam, & praevientem dare nobis Deum secundam, & comitantem; ita, ⁸ ut hominis voluntatem bonam & praeparatam adjuvandum, & adjuvet praeparatam: quapropter⁹ neque velle possumus, nisi vocemur; & cum post vocationem voluerimus, non sufficit voluntas nostra, & cursus noster; nisi Deus & vires currentibus praebat, & perducatur, quod vocat. Nec itaque velle possumus sine praeviente, nec in actum quid redigere sine subsequente. Si¹⁰ nos ipse non adjuvat, non dico vincere, sed nec pugnare poterimus. Quid¹¹ iactas voluntatem? quid arbitrium? nisi ille regat, cadis; nisi ille erigat, jaces.¹² Si ergo credis, ipsa tibi potestas data est, ut sis inter filios Dei: sed quid valet ipsa potestas, quam accepit homo, nisi Dominus protegat?¹³ Non sufficit, ut velis; adjuvandus es, ut plenè velis. & impleas, quod velis.¹⁴ Si defuerit, nihil boni agere poteris.¹⁵ Non quia hoc sine voluntate nostra agitur; sed quia voluntas non implet, quod agit, nisi divinitus adjuvetur.¹⁶ Nisi ipse adjuvet, nihil pietatis, atque iustitiae, sive in opere, sive etiam in ipsa voluntate habere possumus. Dixit Regius Psalter ad Dominum: Fortitudinem meam ad te custodiam.¹⁷ Ne tamen hoc ipsum, quia custodit, suis viribus arrogaret, tanquam ei venisset in mentem... adjunxit causam, unde fiat idoneus custodire: quoniam Deus susceptor meus est. Deus igitur¹⁸ tibi det gra-

tiam, ut in te ipso facias, quod vis, nisi enim ipso adjuvante, nec in te facis, quod vis. Ne credere¹⁹ quidem possunt in Christum, qui negant sibi esse necessarium Divinum adiutorium ad bene vivendum.

5. Ex his facile intelligitur, D. Augustinum, dum contendit, requiri omnino Divinum auxilium ad ea, quae pertinent ad salutem, non necessarium solummodo illud censuisse ad incipiendum, & proficuum; sed etiam ad bene finiendum; & sicuti ad actus bonos praecedentes, ita & ad ultimos; neque duntaxat ad hoc, ut quis in fide, sed etiam ut in vita proba perseveret, requisivisse. Quare docuit, non debere sibi quenquam persuadere, se²⁰ cum fuerit à peccati dominatione liberatus, non indigere sui liberatoris auxilio; docuit, ²¹ sicut oculus corporis etiam plenissimè sonus, nisi candore lucis adutus, non potest cernere: sic hominem etiam perfectissimè iustificatum, nisi aeterna luce iustitiae divinitus adjuvetur, rectè non posse vivere.²² Noli de te presumere; si te deliquerit, in ipsa via deficiet, cades, aberrabis, remanebis: dic ergo illi, voluntatem quidem liberam mihi dedisti, sed sine te nihil est mihi conatus meus. Quod tentationi non cedas, nunquam sit sine ope Divina; quare dixit Augustinus:²³ Concedi perseverantiam à Deo, dum conceditur, ut non incidant in tentationem. Quando igitur monet, gratiam Dei, & adiutorium ad singulos actus dari, ²⁴ damnatamque esse²⁵ sententiam, quā dicunt, gratiam Dei non ad singulos actus dari; confelsumque hoc ipsum vel invitum etiam fuisse Pelagium satis ostendit, quantum ad hanc continuationem necessaria sit gratia.

6. IMMO tanquam singularem etiam rationem adduxit saepius:²⁶ Donum Dei esse perseverantiam, quā usque in finem perseveratur in Christo. Praeterquam enim quod actiones ultimae non minùs sint ipsius donum, quàm primae, tamen perseverantia finalis, cum ex eo pendeat, quod homo opportuno tempore à morte occupatus fuerit, mors autem, & vita in manu Dei sit, donum omnino singulare jure appellatur. Innuit id etiam, occasionem praebente effato illo Apostoli: Vobis datum est pati pro ipso. Quid enim²⁷ dici potest, cur perseverantia usque in finem non donetur in Christo, cui donatur pati pro Christo? aut, ut expressius loquar, cui donatur mori pro Christo? Luculenter ostendit, ²⁸ si dixerimus, uti faciebant Pelagiani, istam perseverantiam tam laudabilem, tamque felicem, sic

(1) de Corr. & Gr. n. 2. (2) Serm. 193. n. 2. (3) Gen. ad lit. l. 9. n. 33. (4) Epist. 188. n. 7. (5) in Pl. CXIV. n. 5. (6) in Pl. CVI. n. 4. (7) Epist. 217. n. 30. (8) Ench. c. 32. (9) Retr. l. 1. c. 23. (10) Serm. 156. n. 9. (11) n. 10. (12) in Pl. CXX. n. 11. (13) Serm. 164. n. 10. (14) Serm. 157. n. 12. (15) de perf. Justit. c. 19. (16) Epist. 186. n. 3. (17) n. 5. (18) n. 12. (19) in Joan. Tr. 53. n. 10. (20) de Corr. & Gr. n. 2. (21) de Nat. & Gr. c. 26. n. 17. (22) de dono Persév. n. 9. (23) de Gr. Chr. c. 3. (24) Ep. 217. n. 4. (25) de don. Persév. n. 1. (26) de don. Persév. n. 1. (27) n. 2. (28) de Corr. & Gr. n. 10. Phil. I. 6.

esse hominis, ut ei non sit ex Deo, id repugnare Salvatori dicenti ad Petram: Ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua; repugnare item D. Paulo, qui confideret, perfecturum se opus, quod ceperat. Attulit etiam verba Cypriani in Orationem Dominicam. ¹ Id petimus, & rogamus, ut qui in baptismo sanctificati sumus in eo, quod esse cepimus, perseveremus. Eodem libro: ² Perseverantia frustra quotidie à Domino poscitur, (in Oratione Dominicà) si non eam Dominus per gratiam suam in illo, cuius orationes exaudit, operatur. Non est huius loci, monere, quod docuerit, debere etiam hominem ad obtinendam perseverantiam finalem suam conferre operam; ³ Constat, alia Deum danda etiam non orantibus, sicut initium fidei, alia nonnisi orantibus preparasse, sicut usque in finem perseverantiam. In summâ, & ad initium, & ad progressum, & maximè ad finem ultimum necessariam esse gratiam prædicavit Augustinus.

Gratia præveniens est plenè gratuita.

VII. ALTERUM, quod in re præsentī statuit, fundamentum est, quod gratia prima, & præveniens sit ex toto gratuita, & sola operetur; hoc est, quod merâ misericordiâ concedatur, meritoque donò, nullo prorsus meritò; quod se ipsâ operetur in homine, quin ullam ipse sibi partem vendiceret. ⁴ Instat inimicus gratiæ, atque urget modis omnibus, ut credatur secundum meritum nostra dari, ut sic gratia jam non sit gratia. At ⁵ quare obsecro gratia? quia gratis datur? quia merita tua non præcesserunt; sed beneficia Dei te prævenierunt. Illi ergo gloria, qui nos liberat: omnes enim peccaverunt, & egent gloriâ Dei. Nam ⁶ nisi gratis data esset, gratia non esset: Porro autem si propterea gratia est, quia gratis est, nihil tuum præcessit, ut acciperes. Nam si aliqua bona opera tua præcesserunt, pretium accepisti, non gratis. Pretium autem, quod nobis debebatur, supplicium est, quod ergo liberamur, non nostris meritis, sed illius gratia est. Tantum quippe abest, ut gratia proveniat ex operibus, ut opera potiùs proveniant à gratiâ. ⁷ Et si quis ⁸ quærere voluerit, antegratiam quid meruerit, ut acciperet eam, mala sua poterit homo invenire, non bona; etiamsi vixit vitam habentem super terram gratia Salvatoris invenerit. Cum certum sit, quod modò ⁹ non solum bonis, sed etiam multis malis operibus præcedentibus, misericordiâ ejus præveniat hominem. Nec sit, qui tamen si ¹⁰ non de operibus, de ipso tamen gloriatur liberò arbitrio voluntatis; tanquam ab ipso incipiat meritum. ¹¹ Quandoquidem post ruinam,

quâ in uno cecidimus omnes, nemo, nisi gratia Dei, liberatur; eâque non secundum merita accipientium, tanquam debitum redditur; sed tanquam vera gratia meritis præcedentibus. Supervacaneum foret, majorem locorum numerum hoc loco in scenam adducere, quando, ubi Pelagianos, & Semipelagianos confutat, nihil est in Augustino frequentius. Quidquid tamen præstatur à gratiâ præveniente, eni! ut fuerit ab ipso enumeratum, atque distinctum. ¹² Et ipsa bona opera nostra illi tribuenda sunt, qui vocat, qui præcipit, qui viam veritatis ostendit; qui, ut velimus, invitat, & vires implendi ea, quæ imperat, subministrat. Vocat igitur, illuminat, dat vires, & invitat. In omnibus his nihil sibi vendicat homo. Idcirco scripsit Magister noster, Deum tunc solum operari; ¹³ & solum præstare, ut possimus bene agere; ¹⁴ ipsum item ¹⁵ ut velimus operari incipientem... & ut velimus sine nobis operari. Hinc etiam torres increpuit Pelagianos, quod vellent dari gratiam sine meritis; intelligens semper de primâ, quia de principio disputabatur, contendebantque ipsi, nullam gratiam primam volitionem, electionem & fidem nostram præcedere; sed in illius præmium conferri gratiam.

VIII. Docuit porro ipse, Deum hominigratiæ primæ excitanti per consensum obedienti, largiri etiam secundam, quâ unâ nobiscum operatur. Neque ex eo infertur, hanc ex se non esse gratuitam, quid enim in eâ procurandâ nostrum est, ex primâ hausimus. ¹⁶ Præcedit... bona voluntas hominis multa Dei dona; sed non omnia... utrumque legitur in sanctis eloquiis... Misericordia ejus præveniet me; & misericordia ejus subsequetur me. Nolentem prævenit, ut velit; volentem subsequitur, ne frustra velit. Unum ed conducit, ut possimus incipere; alterum, ut exequi valeamus & complere. Scribens adversus Pelagium: ¹⁷ In justificatione operamur & nos; sed illo operante cooperamur, quia misericordia ejus prævenit nos. Prævenit autem, ut sanemur; quin & subsequitur, ut etiam sanati vegetemur. Utrumque enim scriptum est: Misericordia ejus præveniet me, & subsequetur me. ¹⁸ Cum agit de Grat. & Arbit. Quis... nisi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit? quoniam ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens... Postea: Ut ergo velimus, sine nobis operatur; cum autem volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur. Disputans in Epist. ad Rom. ¹⁹ Aliter...

Hominem cum gratiâ excitante operanti datur etiam ultior.

(1) de bon. Pers. n. 3. (2) n. 41. (3) n. 39. (4) de bon. Pers. n. 40. (5) in Pl. XXX. n. 6. (6) in Pl. LXX. n. 1. (7) Epist. 186. n. 4. sed quia opera ex gratiâ, non ex operibus gratia. (8) n. 16. (9) de Corr. & Gr. n. 41. (10) Enchir. c. 32. (11) de bon. Pers. n. 66. (12) de Gen. con. Manich. l. 1. c. 22. (13) ad Bonif. l. 2. n. 20. alterum solus facit. (14) ad Simpl. l. 1. n. 10. solus præstat, id est posse bene agere. (15) de Gr. & lib. Arb. n. 33. (16) Ench. c. 32. (17) de Nat. & Gr. n. 35. (18) de Gr. & lib. Arb. n. 33. (19) ad Simpl. l. 1. n. 10.

Deus præstat, ut velimus, aliter, quod voluerimus. Ut velimus enim & suum voluit esse, & nostrum quod autem voluerimus, solus præstat, id est, posse bene agere. Exponens contra Pelagianos illud Proverbiorum: *Homini est præparare cor, & à Domino responsio lingue*; item illud: *Aperi os, & adimplebo illud*.¹ In illâ sententiâ, inquit, Unum eorum videtur ad hominem pertinere; alterum ad Deum. In hac autem utrumque ad Deum. Quare hoc? nisi quia uno istorum cooperatur homini facienti; alterum solus facit. Secundæ itaque gratiæ, & voluntatis unum statuit principium. Qui animò obfirmatò primæ non paruit invitanti, privatur ejusdem augmento, id est secundâ.

2. REPETIT sæpe, expectari à Dei benignitate peccatorem, ejusque poenitentiam; hoc est, postquam inspirationibus præventus est homo, expectari ipsum à Deo, ut succurratur consentienti.² Cum expectaret eos Dei patientia per tempus tot annorum.³ Patientia ejus malos, ut corrigantur, expectat.⁴ Vocat te nunc, exhortatur te nunc, & expectat, donec tu respicias, & tu tardas?⁵ Longaninus expectat peccatorem dicens: convertimini ad me, & convertar ad vos.⁶ Patientiam tibi prolongavi, poenitentiam tuam diu expectavi. Hinc quoque est, quod toties docuerit, utrumque requiri, nec sperari à solis nobis salutem, nec à solâ Dei gratiâ.⁷ Continentiam Dei donum esse,⁸ & à libero venire arbitrio. Accedere ad Deum⁹ esse & Divini amoris, & propriæ voluntatis.¹⁰ Nasci per Christum, voluntatis esse & gratiæ. Audiamus disputantem in quodam Tractatu:¹¹ Tantum ne audeat quisquam liberum arbitrium sic defendere, ut nobis orationem, quâ dicimus: ne nos inferas in tentationem, conetur auferre: rursum ne quisquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excusare peccatum. Sed audiamus Dominum & præcipientem, & opitulantem, & jubentem, quid facere debeamus, & adjuvantem, ut implere possimus. Nam & quosdam nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam, & quosdam nimia suæ voluntatis dissidentia deiecit in negligentiam. Illi dicunt, ut quid rogamus Deum, ne vincamur tentatione, quod in nostrâ est potestate? isti dicunt, ut quid conamur bene vivere, quod in Dei est potestate? O Domine! d pater, qui es in Cælis, ne nos inferas in quamlibet istarum tentationum; sed libera nos à malo. Audiamus Dominum dicentem: Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua, ne sic existimemus, fidem nostram esse in libero arbitrio, ut Divino non egeat adiutorio. Au-

diamus & Evangelistam dicentem: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ne omnino existimemus, in nostrâ potestate non esse, quod credimus.

3. VOCABULA illa: *adjuvare, & cooperari*, quæ passim adhiberi videmus ab Augustino, ostendunt satis, existimasse ipsum, gratiam secundam nobiscum unâ operari. De nostrâ operatione, & divinâ cooperatione pulchras paulò ante auctoritates vidimus. Dixit idem:¹² Cum adjuvare nos vult Deus, nec ingratus est gratiæ, (*) nec tollit liberum arbitrium, qui enim adjuvatur, etiam per se ipsum aliquid agit. Dixit item:¹³ Si non esses operator, ille (Deus) non esset cooperator. Non poterat profectò majori ostendere efficaciam, quantum arbitrio nostro debeat in bono opere. Ut autem hæc ejus enunciata intelligamus, oportet tenere animò, id quod alibi tradit; scilicet, non operari in nobis Deum, quia operamur nos: sed è contrario nos operari, quia ipse primùm operatur in nobis. Immo nostra cooperatio ipsi debetur. Pendet semper à causâ primâ, quod sit, & operetur secunda. Divinum itaque concursum Author noster vocat cooperationem, & auxilium; ut constet, venire etiam in illius partem arbitrium; non verò ut illud aut præcedat, aut pari cum gratiâ passu ambulet. Gratiâ autem verè esse auxilium, docet sexcentis in locis.¹⁴ Non quia bonum sine voluntate nostra agitur; sed quia voluntas non implet, quod agit; nisi divinitus adjuvetur. Videatur Tractatus de Gratiâ contra Pelagium, ubi uberius, atque alibi gratiæ naturam enucleat. Increpat ipsum, quod supponebat,¹⁵ ut pervernamus ad adiutorium Dei, ad Deum curri sine adiutorio Dei. Et quia alibi¹⁶ in virtutis ejus auxilio reponebat gratiam, statuit, controversiam esse de adiutorio Divinæ gratiæ;¹⁷ illudque esse illud auxilium gratiæ,¹⁸ quò ad non peccandum adjuvamur, justæque vivendum. Claudat librum dicens, omnem sublatum iri disceptationem,¹⁹ si consenserit, etiam ipsam voluntatem, & actionem Divinitus adjuvari; & sic adjuvari, ut sine illo adiutorio nihil bene velimus, & agamus, eamque esse gratiam J. C. D. N. Quis ex his non videt, nomen auxilii nunquam daturum fuisse Augustinum virtuti, quam credidisset producere se solâ velle, & agere sine libero voluntatis concursu?²⁰ Non enim adiutor est ille, si nihil agatis; non enim cooperator est ille, si nihil cooperamini. Si enim²¹ tu ipse tuâ voluntate nihil ageres, non vocaretur adiutor. Adiutor enim

(*) 1. nec parvus, vel quidpiam ejusmodi.

(1) ad Bonif. l. 2, n. 20. (2) Epist. 164, n. 16. (3) de Patient. c. 1. (4) in Ps. CXLVIII. n. 11. (5) n. 2. (6) in Ps. XLIX. n. 8. (7) de Gr. & lib. Arb. n. 12. (8) n. 7. (9) in Ps. CXVIII. Serm. 33. (10) in Joan. Tr. 3, n. 12. (11) in Joan. Tr. 53, n. 8. (12) in Ps. LXXVIII. n. 12. (13) Serm. 156, n. 11. (14) de perf. Just. n. 40. (15) de Gr. Chr. n. 24. (16) n. 43. (17) n. 46. (18) n. 47. (19) n. 52. (20) Serm. 156, n. 13. (21) in Ps. CXLIII. n. 6.

aliquid agentem adjuvat. Immo ex sancti Doctoris mente ¹ adjuvari non potest, nisi qui etiam aliquid sponte conatur. Respondens ad objecta: ² Ipsum, ait, nomen adiutoris praescribit tibi, quia & tu ipse aliquid agis. Agnosce, quid possas, agnosce, quid confitearis, quando dicis: Adjutor meus esto, ne derelinquas me. Adiutorem utique invocas Deum: nemo adjuvatur, si ab illo nihil agatur. In illud, quod Deus operetur in nobis, dixit in quodam Sermone: ³ si ergo Deus est, qui operatur in nobis, quare dictum est: Vestram ipsorum salutem operemini? quia sic in nobis operatur, ut & nos operemur. Adjutor meus esto; designat & se operatorem, qui invocatur adiutorem.

4. Hinc factum, ut gratia, de qua loquimur, ab Augustino appellata fuerit subsequens, & consequens. Contra Epistolas Pelagianas. ⁴ Hominis bonum propositum adjuvat quidem subsequens gratia: sed nec ipsum esset, nisi praecederet gratia. Unde eodem opere docet, quod asserere, gratiam bonum adjuvare propositum, sit haereticum in ore Pelagianorum; quoniam ipsi non supponentes gratiam praevientem, totum meritum in ipso bono proposito reponerent; volebantque, huius mercedem esse gratiam. ⁵ Sine scrupulo autem acciperetur Catholicè dictum, si non in bono proposito meritum ponerent; cui merces secundum debitum, non secundum gratiam redderetur; sed intelligerent, & confiterentur, etiam ipsum bonum propositum, quod consequens adjuvat gratia, non esse potuisse in homine, si non praecederet gratia. Dogma, quod hic indigitari videmus, de concessione secundae gratiae, quando homo cum demissa obedientia vocationi respondens eadem bene unitur, traditum etiam reperimus in libro de Doctr. Christ. ubi habetur, Deum juxta frequens illud Evangelii dictum, daturum esse ⁶ habentibus, id est, cum benignitate utentibus, eod quod acceperunt; adimpleturum, atque cumulaturum, quod dedit. Sic & in alio Opere: ⁷ Quod ergo (homo) ignorat, quid sibi agendum sit, ex eo est, quod nondum accepit; sed hoc quoque accipiet, si eo, quod accepit, bene usus fuerit. In Epist. ad S. Paulinum: ⁸ Si quis autem dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare non possumus: immo verò gratissimè confitemur. Paulò post, opposenti justificationem, si meritum sit fidei, non esse gratitiam, ita respondet: ⁹ Cum ergo fides impetrat justificationem, sicut unicuique Deus partitus est, etiam ipsius mensuram fidei, non gratiam Dei aliquid praecedit humani; sed ipsa gratia meretur augeri, ut aucta merea-

tur perfici, comitante, non ducente, pedesque, non praevia voluntate. Postquam dixerat Pelagius: ¹⁰ donare Deum ei, qui fuerit dignus, omnes gratias; responder Augustinus: ¹¹ Ab hoc verbo facile transirem, nisi me liber ille, cui respondi, ubi omnino nullam dicit Dei gratiam, nisi naturam nostram cum libero arbitrio, de ipsius Pelagii sensu sollicitum redderet; ne nimirum id de meritis intelligeret naturalibus. Nemo itaque dubitet, Augustinum, omnia à Deo esse, agnoscere, omnia ipsi in acceptis referre. Quare saepe ingeminat: Quid habes, quod non accepisti? nec raro ostendit, nihil nos habere, quod verè nostrum sit, nisi peccatum, & poenae meritum. Vidimus, quomodo doceat per primam gratiam, quae omnium basis est, solum operari Deum; per secundam autem operari nobiscum; partem autem illam, quae inde ad nos venit, ab ejus provenire concursu, & libero arbitrio, quod itidem ipsius donum est. Hinc non negavit: ¹² hominem sine peccato posse esse in hac vita per Dei gratiam, & liberum arbitrium; ipsum quoque liberum arbitrium ad Dei gloriam, hoc est ad Dei dona pertinere.

IX. Atque ut progrediamur; censuit Augustinus, quantum praecise gratiae ad salutem omnino necessarium est, à Deo concedi omnibus, quanquam illa uni salventur, alii non salventur. Quibusdam enim, ¹³ ut docet, utilis est ad poenitentiam; aliis inutilis ob resistantiam, & culpam ipsorum. Attigimus superius, scripsisse ipsum in Comment. in Genesin, quod omnes homines possint implere praecepta, si velint; in Retractionibus autem exposuisse, nequaquam juvari hoc dicto Pelagianos, propterea quod ipsi contenderent, posse hoc fieri sine ope gratiae; siquidem ¹⁴ verissimum sit... omnes homines hoc posse, si velint, ita tamen, ut preparatur voluntas à Domino, & tantum augeatur munere charitatis, ut possint. Omnibus igitur secundum S. Augustinum preparatur voluntas, tantumque donatur, ut possint. Hinc dicebat: Venit Salvator mundum salvum facere. Salvum non vis ab ipso? ex te judicaberis. Concilium Arauticanum multo post tempore secundum mentem Augustini definiit: ¹⁵ Quod accepta per baptismum gratia omnes baptizati... quae ad salutem pertinent, possint, & debeant, si... voluerint, adimplere. Ipsemet sexcentis vicibus idem repetit. Scripserat, juvari à Deo illos, qui probi, & industrii sunt. Advertit tamen in Retract. ¹⁶ id non ita intelligendum esse, quasi tantummodo tales adjuvet: cum

Gratia ad salutem necessariam conceditur omnibus.

(1) de Pecc. mer. l. 2, c. 5. (2) Serm. 156, n. 21. (3) Serm. 13, c. 3. (4) ad Bonif. l. 2, n. 22. (5) l. 4, n. 13. (6) Doctr. Chr. l. 1, n. 1. (7) De lib. Arb. l. 3, n. 65. (8) Ep. 186, n. 7. (9) n. 10. (10) de Gest. Pelag. n. 40. (11) n. 41. (12) de Pecc. mer. l. 2, c. 6. (13) quest. 24, in Exod. (14) Retr. l. 1, c. 10. (15) in Joan. tract. 12, n. 12. (16) Syn. Araut. II, sub fin.

adjuvet etiam non tales, ut sint tales. Agens de peccatorum meritis, affirmat, omnem, qui capacem peccati etatem attingit, posse luctari adversus concupiscentiam, ¹ eamque adjuvante Deo superare, si non in vacuum gratiam ejus suscepit. Unusquisque igitur juxta ipsum tantum consequitur gratiae, quantum satis est ad vincendum; & nemo illa destituitur, quemadmodum nemo eximius est à concupiscentiâ. Dominus ² juxta Augustinum non in uno solum implet, quod dictum est: *Misericordia ejus praeveniet me*, non item in alio; sed implet in omnibus. ³ Omnibus igitur juxta ipsum datur gratia praeveniens. ⁴ Fons communis est; Non uni tantum aperitur, alteri clauditur. Neque deerat tempore antiquae legis adjutorium ad virtutem requisitum; querebaturque Author noster, quod illud negare perhiberetur à Pelagio. ⁵ Quis enim Catholicus dicat, quod nos dicere jactitant, Spiritum Sanctum adjutorium virtutis in veteri testamento non fuisse? In illud psaltis regii: *Dominus erit curae meae, immo vero, exponit ipse, & hic fovet, & hic adjuvat, & hic necessaria subministrat*; & mox: *nam quam tibi deest, tu illi noli deesse, tu tibi noli deesse*. Id circo causantibus se non posse, respondentem inducit Deum: *tu non potes?* ⁷ quare ille potest? quare alter potuit? credebatur igitur S. Augustinus, dare Deum omnibus, unde possint. Hinc scripsit ad Sixtum, Deum gratiam largiri ⁸ pusillis, & magnis. Idem scripsit ad Opratum; atque in quodam etiam Tractatu repetiit. Hinc est, quod, cum concupiscentiae cedimus, id dixerit accidere, non ob defectum gratiae, sed quia nos ⁹ per ignorantiam, vel infirmitatem non exseris adversus eam totis viribus voluntatis dimicamus. In alia Epistola: ¹⁰ Pertinet ergo ad nos, ut boni simus, accipere, & habere, quod dat, qui de suo bonus est. Ita in quodam Tractatu: ¹¹ Ex eo, quod non accepit, nullus reus est; ex eo vero, quod non facit, quod debet, justus reus est. Debet autem, si accepit, & voluntatem liberam, & sufficientissimam facultatem. Debitum itaque bene operandi in eo fundat Augustinus, quod illius facultatem à Deo omnes acceperimus, non sufficientem tantum, sed & sufficientissimam. Quia in tentationibus ¹² & ipsas vires, quantas hic habere nos competit, ipse subministrat certantibus, quem rogamus.

3. NOTARI etiam ipse voluit non raro, ¹³ conqueri Deum saepe de hominibus, sicut per innumerabiles apparet scripturarum locos, quod nolint credere, & recte vivere. Quere-

lae autem hae justae non forent, si eam non haberent gratiam, quâ opus est, ut possint facere. Et tamen ¹⁴ non permisit ullum mortalem excusare se. Interpretans locum illum Joannis: *Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Opus est, inquit, ut habeas, unde videas, quod tibi nunquam recedit; opus est, ut non recedas ab eo, qui nunquam recedit: opus est, ut tu non deseras, & non deserevis. Possent hic denuo proferri aliqua ejus dogmata, quae alibi ex ejus commentationibus deprompsimus, ubi agit de voluntate Dei omnes salvandi, item de morte quam obiit pro omnibus. In Psalmorum illustrationibus: ¹⁵ *Tenebantur homines captivi sub diabolo... sed redempti sunt à captivitate... Venit redemptor, persolvit pretium, profudit sanguinem, & emit orbem terrarum*. Judicavit itaque redemptum fuisse mundum universum, & illos, qui sub jugo gemeabant; hoc est & omnes, & singulos; ac proinde unumquemque consequi gratiam necessariam. Id quod omnibus illis locis confirmatur, quibus cujuscunque demum generis peccatoribus exprobat & redemptionem tantò obtentam pretiò, & animum nihilominus erga beneficia ingratum. Ex illis quoque, ubi in primum nos denuo statum assertos, naturam ¹⁶ per gratiam reparatam, & ¹⁷ quae vitata, ac depravata fuerat, sanata, atque correctam declarat, docuit, ¹⁸ gratiam adjuvare, ut legis quisque sit factor. Unicuique igitur, cum legem implere debeat, opem subministrat.

4. ELUCET item haec doctrina Augustini ex innumeris illis locis, quibus asserit pendere ex nobis electionem, esse frumentum, aut paleam, in potestate nostrâ esse operari bene vel male, rectè vivi à volentibus, habere quemvis facultatem inveniendi viam salutis; non deferere Deum, nisi se primùm deferentes, & alia hujusmodi. Cum enim diserte docuerit, non esse qui id propriâ possit virtute, doceat autem postea, habere hanc facultatem quemlibet, consequens est ipsum docere, quod nemo non habeat gratiam quae eam conferat facultatem. Magno jam numero hujusmodi sententias vidimus, possentque afferri multò, quàm ille erat, majore. Loquitur de homine generatim, quando ait: ¹⁹ *Velit ergo, & faciat, quod jubetur; quoniam si voluerit, conservabit mandata*. Loquitur de nobis omnibus, quando ait: ²⁰ *Neque imperaret hoc Deus, ut faceremus, si impossibile judicaret, ut hoc ab hominibus fieret*. Si

(1) Retr. l. 1. c. 13. (2) de Pecc. mer. l. 2. c. 39. (3) in Pl. LVIII. Serm. 2. n. 11. (4) Serm. 317. n. 4. (5) ad Bonif. l. 3. n. 6. (6) in Pl. XXXIX. n. 27. (7) in Pl. CXIX. n. 5. (8) Ep. 190. n. 3. Ep. 191. n. 1. (9) ad Bonif. l. 1. n. 2. (10) de pecc. mer. l. 1. c. 19. (11) Epist. 153. n. 12. (12) de lib. arb. l. 3. c. 16. (13) Op. imp. l. 6. c. 15. (14) de Div. Quaest. l. 1. qu. 2. n. 15. in Pl. XVIII. n. 7. in Joann. Tr. 2. n. 8. (15) in Pl. XCV. n. 5. (16) de Spir. & Lit. n. 47. (17) de Civ. Dei l. 14. c. 11. (18) de Gr. & lib. Arb. n. 24. (19) ibid. c. 16. (20) in Pl. LVI. n. 1.

deficis sub præcepto ob debilitatem, *adest ille, qui præbuit exemplum, ut præbeat & auxiliū.* Ita & in alio loco: ¹ *jubet, ut facias, sed ipse dat vires, ut, quod jubet, implere possis.* Juxta ipsum igitur Deus vires præbet omnibus per gratiam, siquidem præcepta sua omnibus imponit. Asseruit alibi: ² *datam esse gratiam, ut lex impleatur.* Asseruit, ³ *dubitari non posse, nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse, nec Deo ad opitulandum, & adjuvandum, quo fiat, quod jubet, impossibile aliquid esse.* Dixit eodem libro: ⁴ *Quod si nolumus, non peccamus.* Credebat igitur præcepto adjungi gratiam. ⁵ *Non enim vivunt bene filii hominum, nisi effecti filii Dei...* neque potestas hæc datur, nisi gratia Dei.

5. UNUMQUEMQUE compellat noster Pater, cum dicit: ⁶ *Aurum etsi volueris, forte non habebis; Deum cum volueris, habebis: quia & antequam velles, venit ad te.* Et sic, quando reperit: ⁷ *timemus? timeamus, & non timebimus.* Est autem nunc in potestate, quid facias. Et alio loco: ⁸ *Et nunquid eris tunc tempus corrigere cor? modo ergo corrigite fratres, modo corrigite!* Quapropter inexcusabiles sæpenumero declarat peccatores; cujusmodi non forent, si necessario carerent subsidio. ⁹ *Si satanas loqueretur, & taceret Deus, haberes, unde te excusares...* sed nec Deus cessat admonere bonum. Ibidem: *neque excusa te ab eo, quod facis mali; quia ipsa sunt tua.* Ridiculumque est accusare Deum, ipsumque facere auctorem peccatorum suorum. Ità sæpissimè objurgat maliferiatos, quod malum declinare noluerint. ¹⁰ *Non enim voluit ipse peccatum evadere, ac denuo: ¹¹ Non, quia non possunt; sed quia nolunt.* Quibus invecivis non uteretur in omnes, nisi sartam, omnibus, ac quantum opus est reparatam omnibus crederet voluntatem. Torquendum ait in ipsos fulmen illud: *Ite in ignem æternum, quia misericordiam Dei contempsistis.* ¹² *omni itaque damnato hæc impertita fuit misericordia.*

6. ADPERT sæpe, & potissimum in interpretatione in Psalmos, & in Sermonibus, sententiam Apostoli: ¹³ *Non permittet Deus vos tentari supra id, quod potestis.* Atque affirmat non deesse nobis opem in tentationibus, &, ¹⁴ *qui dat potestatem tentatori, ipsum tentato præbere misericordiam.* Admensuram enim permittitur tentare diabolus, qui est effectus gratiæ tentantis concessæ. ¹⁵ *Nihil tentationis accedet ultra vires tuas.* ¹⁶ *Ipsa est mensura pro viribus tuis.* Sæpenumero

insinuavit, lumen Cælestæ veritatis, justitiæ & sapientiæ ubique præsens esse omnibus... *ubique præsto esse.* ¹⁷ *Vocavit gratiam ¹⁸ medicinam omnibus consulentem...* *Quis sibi esse clausum regnum Cælorum putet?* ¹⁹ *Qui curavit facere te, non curat rescire te?* Quilibet ergo, sicut à Deo conditus est, ità & fuit reparatus, id est renovatus per gratiam. ²⁰ *Non enim fecit, & deserit.*

7. SPECIATIM docuit Augustinus, nunquam deesse gratiam, quā opus est, ut quis ad Deum recurrat, ipsum invocet, eique supplicet de gratiā. Urgebat, ut intelligerent homines ²¹ *habere se liberum arbitrium,...* ut piā voluntate invocent Dominum. Hinc asseruit, ²² *ad liberum arbitrium pertinere, vocantem audire, & credere; & ab eo, in quem credit, non peccandi auxilium postulare.* ²³ *Deum quidem dare velle; sed non dare nisi petenti, ne det non capienti.* Sæpe repetit, ²⁴ *& petere, & quærere, & pulsare illum concedere, qui, ut hæc faciamus, jubet.* In difficilibus sæpe, implexisque anfractibus deprehenditur anima variis animi infestata perturbationibus, sed ²⁵ *quia firmissimè creditur, Deum justum, & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus, quid petamus.* Discamus ²⁶ *gratias agere, cum quid sine difficultate fecerimus: & ubi difficultatem aliquam sentimus, fidelissimis, & perseverantissimis precibus, & misericordiæ promptis operibus facilitatem à Domino impetrare persistamus.* Discamus, ²⁷ *Deum impossibilia non jubere, sed jubendo admonere, & facere quod possis, & petere, quod non possis.* In aliis libris: ²⁸ *Conetur ergo anima... & dum conatur, poscat auxilium.* ²⁹ *Non enim confidendum est de nostris viribus, sed oratio adiungenda conatibus.* ³⁰ *An enim qui nos fecit, antequam rogaretur, deseret, cum rogatur?* ³¹ *Profecto non deseret desiderantes se, qui redemit negligentes se.* ³² *Nec aliam ob causam Scriptura commemorat, non esse gravia Divina præcepta, nisi ut anima, quæ illa gravia sentit, intelligat se nondum accepisse vires...* & oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facilitatis. Quam turbulenta etiam fuerit tempestas, ³³ *contine te in navi, & roga Deum?* ³⁴ *Idcirco enim in ipsa ignorantia, & difficultate liberam voluntatem petendi, quærendi, & conandi non abstulit.* ³⁵ *Ad hoc enim valet, quod scriptum est: si volueris, conservabis mandata, ut homo, qui voluerit, & non potuerit, nondum se plenè velle cognoscat; &*

(1) Serm. 32. c. 9. (2) de Spir. & Lit. n. 34. (3) de pecc. mer. l. 2. n. 7. (4) c. 3. (5) Op. imp. l. 1. c. 94. (6) in Pf. XXXII. Serm. 3. n. 16. (7) in Pf. XLIX. n. 7. (8) in Pf. LXIII. n. 19. (9) in Pf. XCI. n. 4. (10) in Pf. VII. n. 18. (11) in Pf. XXXV. n. 1. (12) in Pf. XXXIX. n. 18. (13) 1. Cor. X. 13. (14) in Pf. LXVII. n. 10. (15) in Pf. XCIV. n. 9. (16) in Pf. LXXIX. n. 6. (17) Serm. 4. c. 6. (18) de Agon. Chr. c. 11. (19) in Pf. CXLV. n. 13. (20) in Pf. XXVI. c. 1. (21) Ep. 157. n. 7. (22) de Nat. & Gr. n. 77. (23) in Pf. CII. n. 10. (24) ad Simpl. l. 1. q. 2. (25) de Nat. & Gr. n. 83. (26) n. 82. (27) n. 50. (28) c. 15. (29) de Conjug. adult. l. 2. 2. 13. (30) in Pf. XXVI. c. 1. (31) in Pf. XCVIII. n. 1. (32) de perf. Just. n. 21. (33) Serm. 75. n. 4. (34) de lib. arb. l. 3. n. 58. (35) de Gr. & lib. Arb. n. 31.

oret, ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata.¹ Non jubet Deus, quod sciret, non posse ab homine fieri: quis hoc nesciat? sed ideo jubet aliqua, quae non possumus, ut noverimus, quid ab illo petere debeamus. Ipsa est enim fides, quae orando impetrat, quod lex imperat.² Haec quippe est fidei sanitas, quae nos facit quærere, ut inveniamus, petere, ut accipiamus, pulsare, ut aperiatur nobis. Contra istam qui disputat, contra se ipsum claudit ostium misericordiae Dei.³ Nec tamen, cum ea gravia sentit, desperando frangatur; sed ad quærendum, petendum, pulsandum cogatur.⁴ Cum te delectationes illicitae rapiunt, ingemisce ad Deum.⁵ Hoc enim restat in ista mortali vita libero arbitrio, non, ut impleat homo iustitiam cum voluerit: sed ut se supplici pietate convertat ad eum, cuius donò eam possit implere. Verbo: nunquam fere difficultatis atque imbecillitatis nostrae inject mentionem, nisi indicatâ simul oratione tanquam remedio. Immo pro continuatione etiam, & perseverantia hoc suggessit remedium.⁶ Jam verò, ut perseverent in eo, quod esse caperunt virtute baptismi, etiam pro se ipsis orent fideles. Id quod tam liberè toties non suggessisset, si existimasset non habere nos Divinâ bonitate id faciendi facultatem. Itâ Apostolus iteratis vicibus: ⁷ Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae, ut misericordiam consequamur; & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

8. Immo censuisse Augustinum, gratiam necessariam nemini, licet iniquo & scelerato peccatori, dum vivit, saltem in perpetuum subtrahi, apparet vel maxime, dum scripsit: ⁸ Nemo de se desperet, qui fuerit magnis peccatis involutus, & magnis sceleribus infectus. Item eo loco, quod habet: ⁹ Quidquid feceris, quaecunque peccaveris, adhuc in vita es; unde te Deus omnino, si sanari nolle, auferret. Ita in alio Tractatu: ¹⁰ Nondum venit tempus iudicii... nondum finita est via; nondum clausus dies... non desperetur. ¹¹ Porro illud dictum Apostoli: Dedit illum Deus in reprobum sensum exponit de cecitate mentis, in quam quisquis datus fuerit, ab interiore Dei luce secluditur; sed nondum penitus, cum in hac vita est. Deserit sanè Deus, cum deseritur; & quandoque peccatores castigat, subtrahendo gratiam; pro sua tamen miseratione adeò non deserit, ut spem reditus præcludat. Quapropter nemo debet despondere animum, sed ad eum precatione confugere, qui potest omnia. Quae autem

sit Divina illa derelictio, declaravit Augustinus, etiam cum dixit: ¹² Ecce deserit peccatorem: ergo desperatio est? absit. Non ergo desperet nix, non desperet nebula, non desperet chrysellum. Hinc, cum exponens illud Joannis de perfidis, ¹³ qui non poterant credere Servatori, licet ingentia coram ipsis ederet prodigia, ubi Joannes refert illud Isaiae: Excavavit oculos illorum, & induravit cor illorum, ut non videant, & non intellant; adjunxit alium locum Augustinus; & deinde: Hoc autem, inquit ¹⁴ propheta prædixit, quia Deus hoc futurum esse præcivit; quare autem non poterant, si amqueratur, citò respondeo, quia nolebant. In libro contra Adimantum, ad difficultatem, quam quidam obmovebat circa illud, quod arbor bona non possit facere, nisi fructus bonos, & mala non nisi malos concedit, ¹⁵ quod in similitudine duorum hominum posita sint hæc duæ arbores, id est iusti, & iniusti; & quod mala arbor fructus bonos facere non possit; sed responderet, quod ex mala fieri bona possit, ut bonos fructus ferat. Et sanè, ¹⁶ nisi quisque voluntatem mutaverit, bonum operari non poterit, quod in nostra potestate esse possumus, alio loco docet (Servator) ubi ait: Aut facite arborem bonam, & fructus bonos; aut malam, & fructus malos.

An erit fortasse, qui existimet, censuisse Augustinum esse hanc in homine potestatem sine gratia? De obduratis, & blasphemis itâ loquitur: ¹⁷ Hinc licet advertere, etiam ipsi iudeis, quorum blasphemiam dominus arguit, non fuisse clausum corrigendi se & penitendi locum; quod idem Dominus in eâ ipsâ reprehensione ait illis: Aut facite arborem bonam &c. Quod utique nullâ ratione diceretur eis, si propter illam blasphemiam jam commutare animum in melius, & recte factorum fructus generare non possent. Si igitur poterant, non deerat ipsis gratia ad hoc requisita. Itâ in lib. de Prædest. de hac pariter occasione agens, & tamen ¹⁸ inquit, illi qui voluerunt, crediderunt; illi qui noluerunt, non crediderunt. En! quomodo propter eandem prædicationem alii crediderint, alii non crediderint! En! quomodo juxta ipsum credere omnes poterant, licet mortalium omnium confederatissimi, atque indurati; ac proinde destituti non erant gratiâ ad id necessariâ! Alio etiam in opere asserit ¹⁹ nullam esse animam, quamvis perverfam, quae tamen ullo modo ratiocinari potest; in cuius conscientia non loquatur Deus. In alio observat, gratiam esse ²⁰ adiutorium in vasis misericordiae.... in vasis autem irae docu-

(1) n. 32. (2) de perf. iust. c. 19. (3) c. 10. (4) in Pl. LXXXIV. n. 15. (5) de div. qu. l. 1. qu. 1. n. 14. (6) Ep. 217. n. 14. (7) Hebr. IV. 16. (8) Serm. 278. n. 1. (9) Serm. 351. n. 12. (10) Serm. 17. n. 5. (11) in Pl. VI. n. 8. (12) in Pl. CXLVII. n. 26. (13) In Joann. Tract. 53. n. 5. (14) ibid. (15) Con. Adim. c. 26. (16) Exp. in ch. epist. Rom. n. 22. (17) ibid. (18) de præd. ss. c. 6. (19) de Serm. Dom. in mon. 2. n. 32. (20) Ad Bonif. l. 2. n. 15.

mentum. Censebat itaque concedi etiam gratiam vasis iræ; cui itaque negaretur citra remedium?

9. Ex postremis hisce sententiis abunde intelligimus, censuisse Augustinum, tantum etiam gratiæ concedi infidelibus, ut possint Deum agnoscere, glorificare, vivere sine flagitiis, atque ita sternere sibi viam ad fidem quodammodo consequendam. Si in conscientia omnis viventis ratione præditi quodammodo loquitur Deus, loquitur ergo secundum ipsum etiam in animis infidelium; & si affirmat aliquod gratiæ adiutorium, licet modò diverso, etiam in vasis iræ reperi, probe novimus solenne ipsi esse per vasa iræ sæpe infideles intelligere. Clarius id dicit epist. ad Sixtum: ¹ *sine spiritu fidei non est recte quisquam crediturus.* Omnia ipse Spiritus operatur. *Aliiter tamen animas adjuvat, nondum inhabitans; aliter inhabitans adjuvat, ut fiat fideles; inhabitans adjuvat jam fideles.* Non deest igitur, ut ipse existimat, certa gratiæ species etiam iis, qui nondum sunt in censu fidelium. Idcirco habemus in SS. literis: ² *Aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?* Non voluisset certe S. Augustinus refragari D. Petro, Centurionem cohortis Italici itaque alloquenti: ³ *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus; sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.* Quid? quod videtur in huius veritatis confirmationem ita scripsisse: ⁴ *super omnes descendit sermo Dei de Cælo, irrigat bonos, & malos.* *Anima.... facultatem habet, ut adjuvante Creatore se ipsam excolat, & pio studio possit omnes acquirere, & capere virtutes, per quas & à difficultate cruciante, & ab ignorantia cecante liberetur.....* Non enim ante omne meritum boni operis parum est, accepisse naturale iudicium.... *Quod si agere noluerit, peccati rea iure tenebitur, tanquam, quæ non bene usa sit eâ facultate, quam accepit.* *Quantum enim in difficultate, & ignorantia nata sit: non tamen ad permanendum in eâ, quod nata est, aliquâ necessitate comprimitur.* Et verò inquirens, ⁵ *quænam sint munera, quæ omnibus abundant?* inter prima enumerat, quod apti sint ad cognoscendum Deum, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. *Quis non habet istam misericordiam Dei? primò, ut sit, ut discernatur à pecoribus, ut rationale sit animal, quod possit Deum intelligere; deinde frui ista luce (quæ æqualiter in omnes diffunditur) aère, pluvia, aliisque rebus cuique com-*

munibus? Hanc ob causam de Tyriis, & Sidoniis, licet annunciatum illis non fuisset Evangelium, dixit: *Nec utique Deus injustè noluit, salvos fieri, cum possent salvi esse, si vellent.* ⁷ Hanc ob causam de Cornelio Centurione, cuius orationes, & elemosynæ, etiam ante, quam in Christum crederet, Deo gratæ fuerunt, dixit: ⁸ *Nec tamen sine aliqua fide donabat, & orabat; nam quomodo invocabat, in quem non crediderat?* Hanc ob causam inexcusabiles dixit Paganos: ⁹ *Cum apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus lex data non est; neque auditò Evangelio dormierunt, quia per creaturam poterant cognoscere Creatorem.* Non fuisset locutus in hunc modum, si non aliquâ illos gratiâ credidisset dotatos. Ità in Joann. Tract. 2. n. 4. Inexcusabiles illos vocavit verbis Apostoli, vel quod non agnoscerent illum, vel quod non glorificarent. Ità & in epistola ad Sixtum, post relata paulò ante verba; quod nimirum Deus in uniuscujusque conscientia loquatur, hæc sequuntur: ¹⁰ *Quis enim scripsit in cordibus hominum naturalem legem, nisi Deus? de quâ lege Apostolus ait: Cum enim gentes, quæ legem non habent naturaliter, quæ legis sunt faciunt, contestante conscientia ipsorum....* Quapropter si omnis anima rationalis, etiam cupiditate cæcata, tamen, cum cogitat, & ratiocinatur, quidquid in eâ ratiocinatione verum est, non ei tribuendum est, sed ipsi lumini veritatis, à quo vel tenuiter pro sui capacitate illustratur. Non tamen tenuiter anima Christianorum, quia isti hanc gratiam omnes consequuntur in baptismo, quæ ¹¹ *illuminationem, justificationemque nostram etiam intrinsecus operatur.* Siquidem ille, in quod omnes vivificantur, præterquam quod se ad iustitiam exemplum imitantibus præbuit; dat etiam sui Spiritus occultissimam fidelibus gratiam, quam latentem infundit & parvulis.

X. Docuit denique Magister noster ^{Varia sunt gratiarum genera, & gradus.} multos esse gradus gratiæ, eosque diversos; Dominum ex thesauris suis inexhaustis præter generales, & ordinarios dispensare etiam suo arbitratu extraordinarias, & efficacissimas. Promicat hæc graduum diversitas cum attingit obiter, quod ¹² *ex ejus plenitudine acceperimus pro modulo nostro;* magis autem, quando ostendit gratiæ augmentum, quod sit in homine prima gratiâ bene utente. Ad parabolam illam de servò, qui, quod creditam sibi pecuniam ad censum exposuerat, laudatus fuit, advertit significari hic præmium eorum, ¹³ *qui bene usi sunt eò, quod acceperunt, ad*

(1) Epist. 194. n. 18. (2) Sap. XII. 12. (3) Act. X. 34. (4) Serm. 4. n. 30. (5) de lib. arb. l. 3. n. 56. (6) in Pl. XXXIII. n. 7. (7) Ench. c. 95. (8) De præd. SS. n. 12. (9) quæst. Evang. l. 2. qu. 46. (10) Epist. 194. n. 25. De serm. Dom. in mon. l. 2. n. 32. (11) de pecc. mer. l. 1. c. 9. (12) de gr. & lib. arb. n. 21. (13) Quæst. Evang. l. 2. qu. 46.

*augendas divitias Domini. Vidimus docentem de doctr. Christi. ¹ quod Deus cum benignitate utentibus eo, quod acceperunt, adimplebit, atque cumulabit, quod dedit. Hoc augmentum, hic cumulus, qui modò minor, modò major est, significat nobis, quàm variæ sint gratiarum mensuræ. Dixit Sanctus: ² Deum, & cum differt, adesse; hoc est, juvare etiam cum auxilium procrastinat. Quo innuitur, dilatis tantisper majoribus, atque efficacioribus impulsibus non deesse interim nobis minores, atque ad majora disponentes. Atque id causæ est, cur ad obtinendum hoc argumentum, & thesaurum S. Augustinus sæpe orationem suggererit. In libro de corrept. & gr. ³ Quando autem non agunt, sive omnino non faciendo, sive non ex charitate faciendo, ovent, ut quod nondum habent, accipiant. Quod idem sonat, ac, utantur minore gratiâ, ad impetrandam efficaciorē & vehementiorem: ⁴ Incipit homo gaudere gratiâ, cum incipit credere, ab exteriore, & interiore fidei admonitione excitatus. Sed interest, quibus articulis temporum vel celebratione Sacramentorum, gratia plenior, vel evidentior infundatur Verbo: Deus ⁵ adjuvabit, si non de nostris viribus præsumentes alta sapiamus; sed humilibus consentientes, de iis, quæ jam possumus, gratias agamus, & pro iis, quæ nondum possumus, Deum suppliciter inbiant voluntate poscimus; adminiculantes orationem nostram misericordiam fructuosos operibus, dando, ut detur nobis, dimittendo, ut dimittatur nobis. Videmus hinc, quomodo singularem virtutem ob gratiæ augmentum tribuerit operibus misericordiæ, quæ non fiunt sine gratiâ. * Quare alibi rectè dixit: ⁶ quod ipsa gratia mereatur augeri. Ex quibus omnibus intelligi potest in quantum se, quàmque doctrinis Magistri nostri è diametro oppositum se involvat errorem is, qui non agnoscit gratiam, nisi triumphantem, & victricem, hujusmodi solum gratias in thesauris suis Dominum habere existimans. ⁷ Ex quo sequeretur, omnem aut non credentem, aut malè viventem, ad id fuisse inductum, quia omni destitutus fuisset gratiæ auxiliò. Centies monuit Augustinus, quàm æquanimis sit Dominus, malorum emendationem exspectans. Credebat igitur, & ipsis quoque concessam fuisse gratiam, cujus ope redire ad frugem possint; & tamen hæc ipsa gratia suo sæpe frustratur effectu. De D. Petro advertit, ⁸ non defuisse initio ipsi caritatem, quamvis*

* intellige
de operi-
bus super-
naturalibus
& merito-
riis.

tenuem, & imperfectam, nec tamen hanc ipsam, etsi parvam caritatem dari cœpisse, nisi ab illo, qui præparat voluntatem. Quod vehementiorem non habeamus nostrâ culpâ accidit, docente etiam D. Hieronymo: ⁹ tantum gratiæ infundi, quantum valeamus baurive.

2. NOLIM tamen quisquam sibi persuadeat exiguæ virtutis, aut utilitatis esse infimos etiam gratiæ Divinæ gradus, cum quod horum ope majores possint acquiri; tum quòd D. Thomas, quem jure appellamus fidum Augustini interpreterem, doceat: ¹⁰ Minimam gratiam posse resistere cui libet concupiscentiæ, & vitare omne peccatum mortale; cum insuper discamus ex Augustino: ¹¹ gratiam quibusdam esse inutilem ob resistantiam... non tamen per se ipsam inutilem esse; sed secundum cor malum. Ex quò effici videtur, quod ex ipsius sententiâ, pro minori aut majori quàm gratia invenit repugnantiam, minor sæpe gratia effectum obtineat; major non item; & quantò major est gratia, cui ab homine resistitur, tantò majus sit ipsius peccatum. Tyrii & Sardonii poenitentiam egissent, si vidissent miracula, quæ ostensa fuerunt obstinatis Judæis. Hinc scripsit: ¹² eandem esse pluviam, quæ bonos irrigat, & malos; illos tamen ex eâ fructum capere; istos eam in radicem spinarum convertere. Atque hoc pacto juxta ipsum sæpe verum esse ostenditur: ¹³ Quamvis multi unò modò vocati sint: tamen quia non omnes unò modò affecti sunt, illos solos sequi vocationem qui ei capiendæ reperiuntur idonei.

3. CAETERUM de gratiis distinctis, peculiaribus, & copiosissimis sermonem habet Augustinus, quando ad extollendam summam illarum vim ac potestatem, energeticos illos loquendi modos adhibet, de quibus suò locò; & quibus significat Deum, quemadmodum in omnes res ceteras, ita & in voluntates supremum retinere dominium, possèque de illis, animisque nostris statuere pro eò, ac lubet. Inflectit sanè illos quandoque summâ facilitate, ut tunc durissimos, & punctò temporis vi occurrat, & suavitate admirabili eos penetrat, atque immutat. ¹⁴ Quis porro tam impiè decipiat, * ut dicat Deum malas hominum voluntates, * 1. desipiat. quas voluerit, quando voluerit, ubi * voluerit, * f. uti. in bonum non posse convertere. Non tamen idcirco suspicari quisquam debet, voluisse secum ipso pugnare Augustinum, atque evertere ea, quæ sexcentis in locis prædi-

* 1. desipiat.
* f. uti.
Animad-
versio anti-
tissima.

(1) Doct. Chr. l. 1. n. 1. (2) in Ps. LXIV. n. 2. (3) de Corr. & Gr. n. 4. (4) l. 1. qu. 2. (5) Epist. 157. n. 10. (6) Epist. 186. n. 10. (7) Quesn. prop. 11. item 9, & 10. Gratia non est aliud, quam voluntas omnipotentis Dei jubentis, & facientis, quod jubet. (8) de Gr. & lib. Arb. n. 33. (9) Hier. in Jovin. l. 1. (10) S. Th. 3. qu. 70. art. 4. (11) Aug. in Exod. quæst. 24. (12) Serm. 4, n. 3. (13) ad Simpl. l. 1. qu. 2. n. 13. (14) Enchir. c. 98.

cari ab ipso vidimus de arbitrio, cuius libertati, eligendique facultati nunquam officit gratia. Ac primum quidem non videtur, quod has, ut ita dicam, adeo insignes, ac prope singulares gratiæ victorias iudicant frequentes; neque quod quodocunque illa facit, ut bene operemur, credi debeat concessa fuisse à Deo in gradu supremo, atque extraordinario. Cujus rei argumentum est, quod tanquam rara insignium, & peculiarium gratiarum exempla adduxerit sæpenumero D. Paulum, D. Petrum, & probum latronem. Non existimabat itaque ex hoc ordine omnem illam esse gratiam, quæ effectum consequitur; neque illas, quæ hunc consequuntur, omnes ejusdem esse speciei: At certè eas, quibus expressiones supra indiguitas adaptavit, superare cursum ordinarium, & consuetas providentiæ dispositiones. Deinde cujuscunque etiam roboris sit gratia eò tamen eam pertingere nunquam censuit, ut vim inferret voluntati. Posset equidem hoc Deus facili negotiò; sed docet Magister noster quo ¹ multa possit, & non velit, ac speciatim, quod nolit cogere voluntates, quia placuit ipsi nos contituere liberos, neque ex bonis nostris operibus voluptatem capit, si non sunt spontanea. Sic de primo homine, & Angelis: ² Quis audeat, inquit, credere, aut dicere, ut neque Angelus, neque homo caderet, in Dei potestate non fuisse; sed hoc eorum potestati maluit non auferre. His congruenter sæpe operam omnem in libris suis insumpsit, ut liberum arbitrium voluntatis non ab uno solùm vel altero post peccatum, sed ab omni vinculo necessitatis vindicaret. ³ Vidimus, ubi potentiam gratiæ ad vivum magis representavit, ipsum concludere in hæc verba: ⁴ Non enim, cum ista commemoramus, arbitrium voluntatis tollimus; sed Dei gratiam prædicamus. Cui enim profunt ista, nisi volenti? Sufficiant in præsentiarum ea, quæ scripsit de conversione S. Pauli. Non extat exemplum gratiæ magis, si ita loqui fas est, violentum, si quidem vocatus fuit, miraculo & ipsa voce Dei. Et tamen ait Augustinus, quando Apostolus loquebatur de gratiâ quæ operata fuerat in ipso, ut ⁵ ostenderet & liberum arbitrium, vox addidit: & gratia ejus in me vacua non fuit. Quo ostendit, potuisse tamen illam utriusque validam à suâ obstinatione reddi inutilem. Pergit ibidem Augustinus: Hoc enim liberum arbitrium hominis exhortatur & in aliis, quibus dicit: Rogamus nè in vacuum gratiam

Dei suscipiatis. Ut quid enim eos rogat, si gratiam sic susceperunt, ut propriam penderent voluntatem? Quando loquitur de S. Petro, innuens quomodo gradatim in ipso processerit gratia; unde primum tenuem habuit, atque imperfectam, quæ adeo postmodum confirmata fuit, ut haberet in fide fortissimam, perseverantissimam voluntatem, primò tamen locò ponit Augustinus, quod eandem reliquerit liberrimam. ⁶

4. OBSERVARE licet, quod cum occasionem habet Augustinus loquendi de majori energiâ gratiæ, eam quandoque repetat à majori vigore qui ipsi insit gratiæ; ut, quando eam vocavit ⁷ plenior, evidentior, clariorem, item grandem, & efficacissimam; item, quando Paulum dixit gratiâ potentiore conversum: quandoque vicissim eam deriverit ab opportunitate, & rerum adjunctis, ut, quando scripsit: ⁸ Apparet, habere quosdam in ipso ingenio Divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveamur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant. ⁹ In quæstionibus diversis: An forte illi, qui hoc modo vocati non consentiunt, possent alio modo vocati accommodare fidei voluntatem? Illi enim electi, qui congruenter vocati; illi autem qui congruebant, neque contemprabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quamvis vocati... Cujus autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat. Ut ut se res habeat, hoc altè animo infigendum est, Deum; uti sæpe discimus à Magistrò nostro, totum id, quod redundat distribuere velle suò lubitu, & arbitratu. Animadverti itidem posset, quod Gratiarum maximè mirabilium hominibus nostro iudicio eas minimè merentibus sæpe concessarum causas Augustinus interdum non in solum Dei dominium, sed in alias etiam rationes, & dispositiones etiam occultas, solique Deo notas refundat. Quo sensu adduxit illud Pauli ¹⁰ misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Persecutus quippe Ecclesiam fuit, zeli specie delusus.

5. EN tibi! quantum quidem tenui ingenio, etsi non sine magnò certè studio, possibile fuit in apricò ponere: præcipua circa gratiam dogmata quæ quidem ex Augustino colligantur. Ubi monitum volumus Lectorem, consilium nostrum non fuisse, quidquid in ejus libris huc spectat, congerere, sed deligere duntaxat, atque ab oculis ponere præcipua doctrinæ suæ capita, & quidquid ad dogma pertinet, ac

(1) Enchir. n. 24. (2) de Civit. D. I. 14. c. 27. (3) con. Faust. I. 2. c. 5. (4) de Nat. & Gr. c. 32. n. 33. (5) de Gr. & lib. Arb. n. 12. (6) de Corr. & Gr. n. 17. (7) ad Simpl. I. 1. Qu. 2. de Spir. & lit. n. 12. de Præd. SS. n. 40. (8) de bon. persever. n. 35. (9) ad Simpl. I. 1. Qu. 2. n. 13. (10) de lib. Arb. I. 3. n. 51.

proinde mille locis ab ipso profertur, ac disputatur. Nec subeat mirari, nullam nos mentionem fecisse quarundam vocum hodie communissimarum, ac proinde nec divisionis illius, quæ nostrâ ætate frequentissima est. Cum enim his adhibendis atque inducendis causam dederint recentiores hæretici; ita inter Augustini effata, aliæque Veterum monumenta recenseri non poterant à nobis; quippe qui non doctrinas tantum, sed et vocabula, & conceptissima ipsorum verba summâ semper religione attulimus. Præcipua S. Augustini divisio, quemadmodum observare sæpe licuit, fuit in prævenientem, quam etiam operantem vocat, vel excitantem; & subsequentem, quam & cooperantem, & adjuvantem appellat. Scribit in Enchiridio: ¹ *Utrumque legitur in Sanctis eloquiis: & misericordia ejus præveniet me, & misericordia ejus subsequetur me. Nolentem prævenit, ut velit, volentem subsequetur, ne frustra velit; sed opus perficiat. Hinc gratia voluntatem præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam. Hoc præstat juxta ipsum præveniens, ut incipiamus; & subsequens, ut perficiamus.* ² Illa ³ cooperando perficit, quod operando incipit, quoniam ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperetur perficiens. Converti nisi ipsa excitante, quæ est prima gratia, & adjuvante, quæ est secunda, non

possimus. ⁴ S. Thomas Augustini insistens vestigiis: sicut gratia, inquit, dividitur in operantem, & cooperantem secundum diversos effectus, ita etiam in prævenientem, & consequentem. Ecclesia Deo supplicat, ut actiones nostras inspirando præveniat, & adjuvando prosequatur. Videtur etiam Augustinus divisisse eam in generalem, & specialem. Postquam enim scripserat in libris suis, gratiam consistere in peccatorum condonatione, & pacem in conciliatione cum Deo, advertit in retractationibus, non sic ⁵ id accipiendum, ac si pax ipsa, & reconciliatio non pertineat ad gratiam generalem; sed quod ibi remissionem peccatorum specialem quandam gratiam esse significaverit. Cæterum quæstiones minùs necessariae etiam antiquis temporibus sæpe excitatæ fuerunt, de quibus affirmare licet cum Celestino Papa: ⁶ *Profundiores verò, difficilioreque partes incurrentium quæstionum, quas latius pertractarunt, qui hæreticis restiterunt, sicut nec audemus contemnere; ita non necesse habemus adstruere; utpote ad doctrinam de gratiâ non necessaria. Duo adhuc nobis reliqua sunt capita ut totum Augustini pertexamus systema. Quæ cum prolixiora sint, quàm ut breviter expediri possint, ne liber hic in nimiam molem excrescat, ad sequentem ea conjicere videtur consultius.*

(1) Enchir. c. 32. (2) Ad Bonif. l. 2. n. 21. Ut incipiamus, dictum est: præveniet me; ut perficiamus, dictum est, subsequetur me. (3) de Gr. & lib. Arb. n. 33. & de pecc. mer. l. 2. n. 31. (4) S. Th. 1. 2. qu. 3. art. 3. (5) Retr. l. 1. c. 24. n. 2. & c. 25. (6) Celest. Epist. 21, n. 15.

LIBRINI FINIS.

HISTORIÆ THEOLOGICÆ

LIBER X.

Continuatur corpus Doctrinæ Augustinianæ, & inquiritur quænam ejus fuerit sententia de Prædestinatione.

Prædestinationis notio, & divisio.

ARGUMENTUM hoc versare nolumus, nisi præmissis quibusdam notitiis. Prædestinatio, seu prævia dispositio significare potest omnem ideam, omnem destinationem factam in antecessum. In rem nostram Augustinus: ¹ *In sua quæ falli, mutarique non potest, præscientiâ, opera sua futura disponere, id omnino, nec aliud quidquam est prædestinare.* A generico hoc prædestinationis significatu manavit mos, loquendi quandoque etiam ² de illo genere hominum, quod prædestinatum est ad interitum, à voluntariis nimirum ipsorum delictis ad supplicium. Propriè tamen accepta dicitur præscientiâ, & præparatio beneficiorum Dei. Porro quemadmodum Dei beneficia diversa sunt, ita & diversa non raro in considerationem venit Prædestinatio. Principem inter hæc locum tener fides cum gratiâ, quam secum adfert, &

(1) De don. perferv. n. 45. (2) de perf. just. c. 13.